

Одеський
державний
університет
внутрішніх справ

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Одеський державний університет внутрішніх справ
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

**ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ
НАВЧАННЯ: ПРАВОВИЙ СТАТУС
ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

1 травня – 11 червня 2023 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

УДК 378-351.74(062.552)
3-18

Організаційний комітет:

Дмитро ШВЕЦЬ – доктор юридичних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, полковник поліції, ректор Одеського державного університету внутрішніх справ;

Максим КОРНІЄНКО – доктор юридичних наук, професор, полковник поліції, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ;

Сергій АЛБУЛ – кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Одеського державного університету внутрішніх справ;

Олександр СІФОРОВ – кандидат технічних наук, доцент, полковник поліції, начальник навчально-методичного відділу Одеського державного університету внутрішніх справ;

Вікторія НЕСТЕРЧУК – науковий співробітник відділу організації наукової роботи Одеського державного університету внутрішніх справ.

Заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання:
3-18 **правовий статус та особливості функціонування** : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 травня – 11 червня 2023 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. – 108 с.

ISBN 978-617-554-151-7

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання: правовий статус та особливості функціонування» (11 червня 2023 року).

УДК 378-351.74(062.552)

© Одеський державний університет
внутрішніх справ, 2023

© Центр українсько-європейського
наукового співробітництва, 2023

ISBN 978-617-554-151-7

ЗМІСТ

Україна у сучасному світі інновацій	
Абдулін М. З.	6
Нормативно-правова регламентація статусу та особливостей функціонування закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання	
Албул С. В.	10
Особливості тематики «мистецтво і колективна травма війни» в освітньому процесі підготовки журналістів	
Боярська Л. В.	14
Принципи контекстного навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання	
Голубенко Т. О.	19
Підготовка поліцейських кадрів в зарубіжних країнах: міжнародний досвід для України	
Господаренко В. М.	22
Притягнення до відповідальності за домашнє насильство: окремі аспекти судової практики	
Івашенко В. О.	26
Згуртованість групи як фактор адаптованості у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання	
Ільїна Ю. Ю.	30
Практична підготовка здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання як визначальна складова освітньої програми	
Ільків Н. В.	33
Складові професійного іміджу науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання	
Кіріка Д. В.	37
Законодавчі новели щодо системи військової освіти в Україні	
Корнієнко М. В.	41
Аналіз змістовного наповнення комплексу фізичних вправ в керівних документах з фізичної підготовки Збройних Сил України у період з 1991 р. по теперішній час	
Кузнецов М. В., Поцілуйко П. В.	45
Суть системи «Comprehensive Soldier and Family Fitness» та можливість створення подібної моделі в навчальних закладах Збройних Сил України	
Куцька О. М.	52

Інший погляд визначення «заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання»	
Лук'яненко В. С.	56
Правові засади організації професійної підготовки фахівців сектору безпеки та оборони України	
Марченко О. Г.	60
Стипендія як мотивація до високого рівня успішності курсантів системи МВС України	
Мельничук О. В.	64
Розвиток професійної культури офіцера-прикордонника як складової його загальної культури	
Мірошніченко В. І.	68
Вплив воєнного стану в Україні на вступ до закладів освіти зі специфічними умовами навчання	
Назаренко В. В., Гармаш А. В.	71
Підготовка співробітників поліції до надання першої медичної допомоги (ПМД)	
Носенко В. М.	74
Насильство над оточуючими як соціально-педагогічна проблема суспільства України	
Педорич А. В.	78
Psychological directions and methods of the work of law enforcers and other specialists with delincent teens	
Pivkach I. O.	82
Нормативно-правове забезпечення права на освіту засуджених у Європейському Союзі	
Пузирний В. Ф.	86
Особливості освітнього процесу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання	
Сіфоров О. І.	89
Екстемпоральні ліки як альтернатива сучасній фармакотерапії: вимоги часу	
Сметаніна К. І.	93
Забезпечення права на життя в системі міжнародних стандартів кримінального судочинства	
Сухомлин Ю. В.	95
Роль зворотнього зв'язку у засвоєнні студентами практичних навичок та поліпшенні методично-організаційної роботи викладачів	
Томашкевич Г. І.	99

Забезпечення професійного і особистісного розвитку студентів інституту післядипломної освіти	
Шевченко Л. Г.	103
The importance of motivation increase in learning English for master students at universities	
Shmelkova A. M.	105

УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ СВІТІ ІННОВАЦІЙ

Абдулін М. З.

*доктор технічних наук, професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Сучасний стан світової економіки характеризується масштабними трансформаціями, які проявляються у розвитку ключових технологій Індустрії 4.0., смарт-спеціалізації, підвищенні інтенсивності міжнародної конкуренції, пришвидшенні усіх процесів, які стають глобальними та більш відкритими. Поступово змінюється уявлення про взаємовідносини між країнами та економічними агентами: принципово новим моментом стає поєднання конкуренції і кооперації, співробітництва і суперництва. Розвиваються нові глобальні ланцюжки формування вартості, коли виробництво товарів перетинає національні кордони, розміщуючись там, де створені найбільш привабливі умови для отримання конкурентних переваг за якістю, ціною, обслуговуванням.

За оцінками Всесвітнього економічного форуму, технологіями, що формуватимуть майбутнє світове соціально-економічне середовище, є 12 ключових технологій четвертої індустріальної революції:

1. Штучний інтелект і робототехніка.
2. Повсюдні мережеві пункти віддаленого зв'язку.
3. Віртуальні та розширені реальності.
4. Виробництво добавок.
5. Блокчейн та розподілені бухгалтерські технології.
6. Нові прогресивні матеріали та наноматеріали.
7. Накопичення, зберігання та передача енергії.
8. Нові обчислювальні технології.
9. Біотехнології.
10. Геоінженерія.
11. Нейротехнологія.
12. Космічні технології.

Стратегія успішного розвитку національних економічних систем держав-лідерів останніми роками тісно пов'язана з лідерством у дослідженнях і розробках, появою нових знань, розвитком високотехнологічного виробництва і створенням масових інноваційних продуктів. Розвиток інноваційного потенціалу – це не тільки шлях

динамічного розвитку та успіху, а і засіб забезпечення безпеки та суверенітету держави, її конкурентоспроможності у сучасному світі.

За даними Світового банку, частка валової доданої вартості високо- та середньотехнологічних секторів у загальному обсязі валової доданої вартості переробної промисловості у 2015 році становила 63% у Швейцарії, 50,5% у Чеській Республіці, 61,4% у Німеччині, 42,8% в Ізраїлі, 63,7% у Південній Кореї, 30,4% в Україні. При цьому, за даними Держстату, в Україні ця частка у 2016 році становила 25,7% (7,6% та 18,1% у високо- та середньотехнологічному секторах відповідно). Якщо порівнювати валовий внутрішній продукт на душу населення у 2016 році у поточних цінах 2010 року названих держав із валовим внутрішнім продуктом на душу населення України, за даними Національного наукового фонду США, це співвідношення становитиме від 8,5 раза до 36 разів (Швейцарія – 79866 доларів США; Ізраїль – 37180,8; Південна Корея – 27608,2; Німеччина – 42232,6; Чехія – 18483,7 та Україна – 2185,7 долара США) [1].

Конкурентна позиція України є нестійкою, що відображено у деяких світових рейтингах.

Інноваційна складова останнім часом є визначальним чинником успішного функціонування будь-якої організації чи підприємства. Від використання результатів творчої інтелектуальної діяльності залежить великою мірою конкурентні переваги підприємства, на яких втілені об'єкти права інтелектуальної власності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, ноу-хау тощо.

Маркетингові заходи останнім часом стають ключовими у використанні б'єктів права інтелектуальної власності бо мають свою специфіку, пов'язану з тонкощами об'єкта маркетингу. Такими особливостями є:

- отримання права на розпорядження, користування та захист прав на об'єкти права інтелектуальної власності;
- врахування обмежень права інтелектуальної власності в часі (для кожного об'єкта права інтелектуальної власності визначено свій термін дії майнових прав);
- територіальне обмеження права інтелектуальної власності;
- надання ліцензій іншим особам [2, с. 70–71].

Важливою складовою маркетингової діяльності у сфері інтелектуальної власності є проведення патентних досліджень, які регламентуються Державним стандартом України [3]. Патентні дослідження у ньому визначаються як системний науковий аналіз властивостей об'єкта господарської діяльності протягом його життєвого циклу, які з правової охорони об'єктів промислової власності. Вимоги цього стандарту є обов'язковими для суб'єктів господарської діяльності,

що діють на території України, діяльність яких повністю або частково фінансується з державного бюджету.

Звіт з патентних досліджень, який складають за результатами проведених патентних досліджень, містить висновки про патентоспроможність суб'єкта господарської діяльності, виявлення ситуації використання прав на об'єкти промислової власності, визначення порушень прав власників чинних охоронних документів та заявників на об'єкти промислової власності.

Життєвий цикл суб'єкта господарської діяльності, що передбачає створення, використання та послідовне його удосконалення, тісно пов'язаний із інноваційним процесом організації. У науковій літературі є різні погляди на стадії інноваційного процесу організації. Так прийнято виділяти такі стадії та етапи:

- фундаментальні теоретичні дослідження;
- прикладні дослідження та проектно-конструкторські розробки;
- дослідно-конструкторські роботи;
- розробка технологічного процесу та його реалізація під час виробництва нової продукції;
- підготовка до впровадження результатів розробок та забезпечення необхідних для цього умов;
- реалізація нової продукції та її практичне використання споживачами.

У загальному вигляді кінцева мета інноваційного процесу полягає у комерціалізації результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та спрямована на отримання прибутку від їх використання (самостійно або шляхом продажу чи передачі прав або різного виду ліцензій на використання цими об'єктами). З огляду на це виникає необхідність поширення інформації про об'єкти права інтелектуальної власності наукової організації через різні комунікаційні канали. Взагалі результатом діяльності наукової установи має бути не комерційний ефект від продажу продукції, а науковий продукт у вигляді наукової роботи.

Маркетингова комунікаційна політика наукової організації може містити такі заходи:

- написання наукових статей у профільних або спеціалізованих наукових журналах;
- участь представників наукової установи у наукових конференціях, семінарах та участь у вітчизняних та міжнародних галузевих виставках, що дозволяє представити новітні наукові досягнення організації широкого загалу;

– широке застосування інтернет-ресурсів – розробка та ведення сайту організації, на якому було б представлено її перспективні наукові розробки;

– здійснення постійного моніторингу існуючих інновацій – проведення різних видів патентного пошуку (через базу даних та інформаційно-довідкову систему Українського інституту інтелектуальної власності та патентних відомств інших країн);

– використання Національної мережі трансферу технологій, яка допомагає у поєднанні інтересів підприємницького та наукового секторів при пошуку інвесторів для інноваційних проектів наукових організацій та працює у діалоговому режимі «технологічний запит» – «технологічна пропозиція» [4], а також включення своїх наукових здобутків у наукові бази даних як України так і світових.

Таким чином, у системі маркетингової діяльності патентні дослідження та комунікаційні зв'язки є ефективним інструментом оцінки інноваційного потенціалу організацій, що займаються розробкою та випуском наукомісткої продукції. Реалізація комунікаційної політики потребує здійснення низки заходів щодо встановлення контакту з потенційними ліцензіатами.

Література:

1. Report 2018. URL: https://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf

2. Цибульов П. М. Маркетинг інтелектуальної власності : навч. посіб. / П. М. Цибульов. К. : ГИИС, 2008. 184 с.

3. ДСТУ 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення», Держстандарт України, Київ, 1997.

4. Національна мережа трансферу технологій [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.nttn.org.ua/?idm=1&lng=1>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ СТАТУСУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Албул С. В.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Відповідно до чинного законодавства, вища освіта це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [4]. При цьому, під закладом вищої освіти законодавець розуміє окремих вид установ, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей [4]. Серед освітніх установ окремо виділяють заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, які являють собою заклади вищої освіти державної форми власності, які здійснюють на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань [4]. Таким чином, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання є різновидом та рівноправним елементом всієї системи закладів вищої освіти в Україні [1].

Нормативно-правова регламентація статусу та особливостей функціонування закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання має трирівневу структуру [3]. Перший рівень складають Закони України, такі, як Закон України «Про освіту» [7], Закон України

«Про вищу освіту» [4], Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [6]. Необхідно наголосити, що 17 грудня 2021 року Верховною Радою України прийнято Закон України № 1986–IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки» [5]. Вказаний Закон передбачає внесення певних змін та доповнень до чинного законодавства, зокрема до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» в частині визначення статусу та особливостей функціонування закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. Зокрема, закріплено право державних органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, своїми нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги їх діяльності. Окремі напрями підлягають погодженню із центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Другий рівень нормативно-правової регламентації статусу та особливостей функціонування закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання складають підзаконні акти Міністерства освіти і науки України та Міністерства внутрішніх справ України. При цьому, відомчі нормативні акти МВС України ні в якому разі не йдуть у суперечність із законодавством у галузі вищої освіти [2, с. 205]. Реалізуючи свої повноваження, державні органи, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, лише деталізують особливості їх правового статусу у відомчих нормативних актах. Так, наказом МВС України від 14.02.2008 р. № 62 було затверджено Положення про вищі навчальні заклади МВС, яке є чинним і сьогодні.

Разом із тим, 29 листопада 2022 р. наказом МВС України № 778, відповідно до п. 4 ст. 13 Закону України «Про вищу освіту», підпункту 3 п. 6 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878, утворено робочу групу з питань приведення нормативно-правових актів МВС у відповідність до Закону України «Про вищу освіту». Результатом роботи зазначеної робочої групи стало розроблення проєкту Положення про заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, які належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України [3]. Вказаний проєкт Положення структурно складається з семи розділів: загальні положення; завдання і повноваження ЗВО МВС; структура ЗВО МВС; управління ЗВО МВС; учасники освітнього процесу; фінансово-економічні відносини в діяльності ЗВО МВС; міжнародне співробітництво. В документі закріплюється, що заклад вищої освіти

із специфічними умовами навчання, який належить до сфери управління МВС – заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України та інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України. При цьому, заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання, який належить до сфери управління МВС, має статус юридичної особи і діє на підставі статуту [3]. В проєкті Положення зазначено, що МВС України, крім повноважень, визначених статтями 13 і 15 Закону України «Про вищу освіту» та Закону України «Про Національну поліцію»: визначає основні напрями розвитку освітньої, наукової та науково-технічної діяльності ЗВО МВС; визначає цільові показники діяльності ЗВО МВС; здійснює організаційно-методичне супроводження освітнього процесу; формує перелік спеціалізацій підготовки здобувачів освіти у ЗВО МВС; вивчає, аналізує та узагальнює результати освітньої та наукової діяльності, розробляє пропозиції із зазначених питань; затверджує порядок добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до ЗВО МВС; розподіляє державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів між ЗВО МВС; встановлює особливості формування індивідуальних навчальних планів та індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти; затверджує особливості практичної підготовки осіб, які здобувають вищу освіту у ЗВО МВС; організовує персональний розподіл випускників, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням; затверджує голів екзаменаційних комісій з проведення атестації здобувачів вищої освіти; проводить моніторинг ефективності та успішності професійної діяльності випускників ЗВО МВС; встановлює особливості порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у ЗВО МВС; затверджує порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), докторантів, які навчаються у ЗВО МВС; визначає порядок забезпечення обов'язковим для носіння форменим одягом у ЗВО МВС; установлює вимоги до кандидатів на посади керівників ЗВО МВС, їх структурних підрозділів, а також порядку їх призначення; призначає та звільняє з посад ректорів, перших проректорів і проректорів; встановлює особливі вимоги щодо кандидатів на посади науково-

педагогічних (педагогічних) та наукових працівників ЗВО МВС; затверджує нормативи чисельності курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), які навчаються у ЗВО МВС, на одну посаду науково-педагогічного працівника; організовує облік, відрядження та погоджує призначення (перепризначення) на посади у ЗВО МВС поліцейських відповідно до переліку посад, які можуть бути замінені поліцейськими в державних органах, установах та організаціях; порушує клопотання щодо призначення премій, стипендій Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України тощо; реалізує у межах своїх повноважень антикорупційні заходи у ЗВО МВС тощо [3]. Окремо також закріплені завданням ЗВО МВС, крім визначених у статті 26 Закону України «Про вищу освіту».

У свою чергу, третій рівень нормативно-правової регламентації статусу та особливостей функціонування закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання складають локальні акти, які розроблюються та приймаються самими закладами вищої освіти. До таких актів, зокрема, можна віднести (як приклад): Статут ЗВО; Стратегію розвитку; Положення (про організацію освітнього процесу; про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти; про порядок вільного вибору навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти; про порядок реалізації права на академічну мобільність; про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті; про практичну підготовку студентів, слухачів та курсантів; про вирішення конфліктних ситуацій; про курсантсько-студентське самоврядування; про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти тощо [3].

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що на сьогодні заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання посідають важливе місце у наданні освітніх послуг у сфері вищої освіти.

Література:

1. Албул С. В. Заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання: новели в законодавстві. *Одеський державний університет внутрішніх справ* [Електронний ресурс]. URL: <http://oduvs.edu.ua/news/zakladi-vishchoi-osviti-iz-specifichnimi/> (дата звернення 19.05.2023).
2. Албул С. В. Заклади вищої освіти МВС України в контексті Концепції розвитку юридичної освіти. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 1. С. 204–212.
3. Албул С. В. Правовий статус закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання: презентація. Одеса: ОДУВС, 2023.

27 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/5132> (дата звернення 19.05.2023).

4. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 19.05.2023).

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки: Закон України від 17 грудня 2021 року № 1986-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1986-20/print> (дата звернення 19.05.2023).

6. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19/print> (дата звернення 19.05.2023).

7. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print> (дата звернення 19.05.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ТЕМАТИКИ «МИСТЕЦТВО І КОЛЕКТИВНА ТРАВМА ВІЙНИ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ

Боярська Л. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри історії журналістики,

Навчально-науковий інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Питання про роль і можливості арт-терапії активізувалося з початком російсько-української війни 2014 р. (хоча позитивний досвід застосування арт-терапії у лікуванні індивідуальних психотравматичних станів на той час в Україні мав уже понад 10-річну історію, зокрема, у 2003 р. було засновано ГО «Арт-терапевтична асоціація»). За кілька років було видано низку збірників наукових робіт, монографій і практичних посібників [3–8; 11], навчальної літератури для студентів факультетів психології [9]. З початком війни на сході України постало питання колективної травми війни, особливо гостро – після повномасштабного вторгнення 2022 року. З одного боку, спостерігаємо неймовірно згуртування та єднання суспільства, усвідомлення власних сил і готовність допомагати тим, хто цього

потребує. З іншого, травмівні суспільні потрясіння позначилися на емоційному стані усієї спільноти: люди живуть із відчуттям страху і постійної небезпеки, невпевненості, зневіри, втрачають мотивацію, у багатьох «опускаються руки» і «немає ніяких сил». Як знаходити ресурс, щоб жити і працювати під час війни, де шукати опори і підтримки, як боротися з емоційним і професійним вигоранням – такі питання були розглянуті у проєкті «I'm fine! / Все гаразд!» Міжнародного фестивалю актуальної анімації та медіамистецтва LINOLEUM (2022) і британського онлайн-журналу про анімацію «Skwigly». Проєкт було реалізовано за підтримки Британської Ради [1] у рамках «Сезону культури Велика Британія/Україна»-2022 [12]. З фестивалю LINOLEUM спеціалізація «мистецька журналістика» щорічно розпочинає навчальний сезон, тож ми мали змогу ознайомитися з усіма програмами в режимі реального часу. Але через кілька місяців програма «I'm fine!» була викладена на ютуб-каналі фестивалю і є у вільному доступі [13] (до слова, восени 2023 р. фестиваль відзначатиме своє 10-річчя, тому варто очікувати на нові цікаві програми).

Проєкт «I'm fine!» включає в себе низку заходів, які можуть бути цікавим не лише студентам «мистецької журналістики». Це, зокрема, зустрічі (в 4-х частинах) з аніматорами різних країн, авторами фільмів для однойменного спеціального показу («I'm fine!»). Звичайно, для тих, хто встиг переглянути показ, такі інтерв'ю (бесіди проводить головний редактор журналу «Skwigly» Бен Мітчел) будуть цікавішими і зрозумілішими. Проте інформація про творчі невдачі, кризи, трудові збитки, про те, що перший успіх не гарантує подальшого, про емоційне вигорання буде актуальною для широкої аудиторії.

Бесіди з творцями фільмів іншого спеціального показу, «Sensitive Content/Неприйнятний контент» (таким було і основне гасло фестивалю), демонструють, як жах війни переживали і переживають у різних країнах світу, і як колективна травма війни згодом відбивається на наступних поколіннях. Значущості цій частині проєкту додає те, що дехто з творців сам пережив війну (як, напр., Ахмад Салех, автор фільму «Ніч»), або пережили потрясіння, дізнавшись, що їхні родичі, яких героїзували в дитинстві, насправді були загарбниками і карателями (фільм «Спогад Спогад»).

У рамках проєкту було проведено майстер-клас (насправді, теж бесіда з Беном Мітчелом) Джоанни Квінн, оскарівської номінантки у жанрі анімаційних короткометражних фільмів. Авторка розповідає про свій професійний досвід, про емоційне вигорання, виклики нового часу. Бесіда видається цікавою для цільової аудиторії. А от до анімаційних робіт (якщо їх вдасться знайти в доступі), на нашу думку,

треба поставитися максимально обережно і навряд чи треба демонструвати студентській аудиторії.

Оскільки проект «I'M FINE!» присвячений питанням професійного та емоційного вигорання, окремою частиною його була презентація анімаційного серіалу про ментальне здоров'я під час війни «Подбати про себе» [15]. Окремо серіал можна подивитися на ютуб-сторінці [17]. Організатори пояснюють, що у серіалі йдеться про різні кризові стани, спричинені повномасштабним вторгненням, і даються поради, як зменшити стрес та відновити психічну рівновагу, зокрема, пропонуються певні вправи. Це своєрідна інструкція-підказка «як діяти, коли відчуваєш, що...?». Важко судити, наскільки ефективним для аудиторії видався серіал, але доцільність пояснення тих речей, з якими більшість з нас зустрілися вперше, є очевидною.

Цікавими подіями проекту були лекції «Працювати в часі війни: укріплюємо внутрішні опори для ефективної дії» Галини Сасин, практичного психолога, члена Української асоціації когнітивно-поведінкової психотерапії, та «Професійне вигорання у творчій роботі: як попередити та як з нього вийти» Олексія Карачинського, члена української спілки психотерапевтів, військового психолога, ветерана, одного із засновників документального «Театру Переселенця» [16]. У лекції О.Карачинського наводяться 10 симптомів емоційного вигорання, поданий цікавий аналіз його стадій, даються поради, як вийти із ситуації професійного вигорання та до яких заходів вдаватися з метою профілактики подібних станів, що, гадаємо, стане в пригоді багатьом глядачам.

Найбільший інтерес для журналістів культурно-мистецької спеціалізації становить лекція Олени Вознесенської «Медіаторчість в подоланні колективної травми війни» [14]. Олена Вознесенська – президент ГО «Асоціація арт-терапевтів», старший науковий співробітник лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, арт-терапевт із багаторічним досвідом практичної роботи, автор багатьох наукових праць з цієї тематики [див. 2–8]. Останнім часом просуває ідею медіа-арттерапії як ефективнішого засобу для зцілення від психотравм порівняно з традиційними видами арттерапії [4]. Пояснюючи, що таке колективна травма і якими є шляхи її подолання, лекторка наголошує на важливості легітимізації травмованих переживань, вивільнення важких почуттів. Це можна зробити через репрезентацію їх у мистецтві, створення наративу пам'яті (вшанування героїв, оплакування загиблих, називання вулиць і закладів іменами героїв, створення фотоальбомів, спогадів, виставок, музеїв тощо). Подолання колективної травми можливе через спільні переживання

і спільну творчість. Проживання спільного болю і горя дає відчуття усвідомлення, що ти не самотній, що є ті, хто розуміють тебе, бо пережили чи переживають те саме, дає відчуття єдності, підтримки, що надає сили і відновлює ресурси. Поступово у суспільстві з'являються нові можливості для змін.

Розглядаючи новий метод арт-терапії – медіа-арттерапію, О.Вознесенська окреслює основні механізми медіа-арттерапевтичного впливу (ототожнення себе з героєм твору, співпереживання, емоційна розрядка, відволікання і допомога у подоланні фізичних і психічних страждань, зміна ставлення і поведінки, пробудження оптимізму). А також наголошує на перевагах медіа-арттерапії: зниження страху перед творчою діяльністю (людина створює продукт у смартфоні за допомогою електронних засобів і поширює через інтернет, соціальні мережі), отримання підтримки, розширення комунікативних стратегій та дій, можливості мультимодальності (спілкування з використанням різних способів і засобів інформації).

Лекція супроводжується великою кількістю ілюстративного матеріалу (фотороботи, інсталяції, анімаційні роботи та ін.). Безперечною цікавинкою лекції є чудовий аналіз інтернет-мемів як засобу комунікації, тематики і функцій українських мемів, створених після повномасштабного вторгнення, засобів для їх створення.

Література:

1. Британська рада. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/>
2. Вознесенська О. Арттерапія спільнот: мистецтво як засіб подолання колективної травми війни. *Простір арттерапії: творчість як задзеркалля реальності* : матеріали XVII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–29 лютого 2020 р.) / [за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар]. Київ : ФОП Назаренко Т. В., 2020. С.18–23.
3. Вознесенська О. Л. Арт-терапія як засіб психо-соціального відновлення особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 4(29). С. 28–34.
4. Вознесенська О. Л. Медіа-арттерапія як засіб подолання наслідків і профілактики психотравми: Практичний посібник. Вид. 2-ге, стереотипне.К. : ФОП Назаренко Т. В., 2020. 124 с.
5. Вознесенська О. Л. Ресурси арт-терапії на допомогу вимушеним переселенцям: Практичний посібник. К. : Human Rights Foundation, 2015. 50 с.
6. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник. К. : Золоті ворота, 2015. 148 с.

7. Вознесеньська О. Л. Арт-технології у розв'язанні конфліктів. К. : Human Rights Foundation, 2019. 32 с.

8. Енциклопедичний словник з арт-терапії / О. Л. Вознесеньська, О. М. Скар, О. А. Бреусенко-Кузнєцов, О. О. Деркач, Л. В. Мова та ін. ; [за заг. наук. ред. О. Л. Вознесеньської, О. М. Скар]. К. : Видавець ФОП Назаренко Т. В., 2017. 312 с.

9. Лазорко О. В. Арт-терапія: методичні рекомендації до виконання практичних та лабораторних робіт для студентів спеціальності «Психологія» денної форми навчання. Луцьк. 2018. 43 с.

10. Маслова В. Метод творчої реабілітації в роботі з учасниками бойових дій. *Простір арт-терапії* : [зб. наук. праць] / УМО, 2015, ВГО «Арт-терапевтична асоціація», 2015 ; [редкол.: Лушин П. В., Чуприков А. П. та ін.]. К. : Золоті ворота, 2015. Вип. 2(18). С. 6–80.

11. Простір арттерапії: творчість як задзеркалля реальності: матеріали XVII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–29 лютого 2020 р.) / [за наук. ред. Л. А. Найдьоновой, О. Л. Вознесеньської, О. М. Скар]. Київ : ФОП Назаренко Т. В, 2020. 203 с.

12. Сезон культури Велика Британія/Україна. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/arts/uk-ukraine-season-of-culture>

13. I'M FINE! LINOLEUM animation festival. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIXsq9vhO4tmUkyuvrNr7qJS1GnzBnKY5>

14. Медіаторчість в подоланні колективної травми війни. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nmNSHjnvk4k&list=PLIXsq9vhO4tmUkyuvrNr7qJS1GnzBnKY5&index=12>

15. Презентація анімаційного серіалу про ментальне здоров'я під час війни «Подбати про себе». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=D97k6kBeLFI&list=PLIXsq9vhO4tmUkyuvrNr7qJS1GnzBnKY5&index=16>

16. Професійне вигорання у творчій роботі: як попередити та як із нього вийти. Олексій Карачинський. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Brbhcy7IImY&list=PLIXsq9vhO4tmUkyuvrNr7qJS1GnzBnKY5&index=18>

17. Подбати про себе. URL: https://www.youtube.com/watch?v=jM5K61d2U5o&list=PL1_ui_Y5zbIDbs4cpPRCtT5CQt8h6m_h4

ПРИНЦИПИ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Голубенко Т. О.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Україна, незважаючи на те, що більш як чверть століття є незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, активно продовжила практику використання методик, методологій у сфері освіти, заснованих у радянський період. Лише останнім часом, сприйнявши засади Болонського освітнього процесу, Україна прагне кардинально перебудувати сферу освіти на європейський лад, полишаючи власний педагогічний досвід.

Правова регламентація діяльності закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання має трирівневу структуру. Перший рівень складають Закони України, такі, як Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [1; 2].

Освітній процес у закладах вищої освіти характеризується певними особливостями: орієнтація на вивчення не основ наук, а самої науки в розвитку, що сприяє зближенню самостійної роботи студентів з науково-дослідною роботою викладача; поєднання у діяльності викладача навчального і наукового: він навчає і водночас є дослідником у своїй галузі знань; процес викладання у вищому навчальному закладі спрямований на професіоналізацію.

Ці особливості передбачають дотримання специфічних принципів навчання:

- Принцип єдності наукової і освітньої діяльності кафедр і викладачів. Він полягає в єдності наукових досліджень і освітньої діяльності. Майбутній спеціаліст за час навчання у закладі вищої освіти повинен бачити перспективи розвитку науки, яку вивчає. Науково-дослідна робота сприяє вдосконаленню всього освітнього процесу, підвищує кваліфікацію професорсько-викладацького складу, майстерність науковців і педагогів.

- Ефективність викладацької діяльності вченого-педагога визначається дослідницькою роботою викладача, вмінням своєю творчістю захопити здобувачів вищої освіти. Залучаючи у такий спосіб здобувачів вищої освіти до науки, він формує у них допитливість

і прагнення до знань: беруть участь в обговоренні наукових проблем, є слухачами й учасниками наукових конференцій.

- Принцип участі студентів у науково-дослідній роботі. У процесі навчання студенту надається можливість набувати певного досвіду проведення досліджень за фахом. Орієнтація здобувачів вищої освіти на дослідну роботу ефективно впливає на розвиток творчих здібностей, що допомагає згодом ставити і розв'язувати творчі завдання на виробництві.

- Принцип органічної єдності теоретичної і практичної підготовки студентів. Орієнтація на практику протягом вивчення фахового, загальнонаукового і соціально-гуманітарного циклу дисциплін сприяє формуванню спеціаліста-діяча, людини з активною життєвою позицією. Успіх реалізації цього принципу значною мірою залежить від правильного співвідношення теоретичних і практичних занять, що має бути передбачено навчальними програмами закладів вищої освіти.

- Принцип урахування особистих можливостей здобувачів вищої освіти. Кожен здобувач вищої освіти є неповторною особистістю зі своїми здібностями і можливостями. Реалізація цього принципу вимагає від викладача усвідомлення того, що кожна людина в чомусь обдарована. Завдання викладачів – розкрити творчі сили молодих людей, знайти серед них талановитих і розвивати їх здібності, зокрема, вибіркові курси, різноманітні спецкурси, спецсеінари тощо.

- Принцип спільної діяльності (взаємодії) викладача і студента в освітньому процесі. Потрібно, щоб викладачі володіли демократичним стилем діяльності; з повагою, принципово і вимогливо ставилися до здобувачів вищої освіти; розвивали їх активність, ініціативу і самостійність; проявляли емпатію, розуміли внутрішній світ студентів; надавали студентам необхідну педагогічну підтримку. У свою чергу здобувачі вищої освіти повинні активно і зацікавлено ставитись до освітнього процесу; брати участь у дискусіях, розв'язанні проблемних ситуацій, виконувати завдання і досліді; професійно вирішувати завдання під час виробничої практики.

- Принцип професійної спрямованості навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. Його реалізація передбачає формування культу професіонала і професійної діяльності стосовно майбутнього фаху студентів; прагнення різними методами надати процесу навчання професійної спрямованості; вироблення професійно-значущих якостей особистості і розвиток фахових здібностей студентів.

Педагогічний процес у вищій школі повинен мати чітку професійну спрямованість, тобто передбачати вихід за межі навчальної діяльності та пізнавальної мотивації, актуалізацію важливих для майбутнього

фахівця професійних мотивів. Основною проблемою професійного навчання є поступовий перехід від здійснюваної навчальної діяльності студента до професійної, яка засвоюється у процесі навчання. Тому проблема мотиваційного забезпечення освітнього процесу у закладі вищої освіти полягає у формуванні в здобувачів вищої освіти не лише пізнавальної, а й професійної мотивації, спрямованої на становлення особистості майбутнього фахівця [4].

Навчання, у якому моделюється предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності здобувача вищої освіти на основі засвоєних абстрактних знань, що поєднуються з професійною діяльністю, називається контекстним. Учіння у такому разі є тією формою особистісної активності, яка забезпечує розвиток необхідних предметно-професійних і соціальних якостей особистості. Професійна мотивація і професійна спрямованість можуть і не сформуватися, якщо в освітньому процесі недостатньо тих чи інших елементів майбутньої професійної діяльності.

У контекстному навчанні зміст освітньої діяльності здобувачів вищої освіти відображається не тільки в логіці, а й через модель фахівця – у логіці майбутньої професійної діяльності, що надає цілісності, системної організованості та особистісного смислу засвоюваним знанням. Зміст навчання планується не як освітній предмет, а як предмет освітньої діяльності, що поступово трансформується в предмет професійної діяльності.

Повноцінний процес навчання у закладі вищої освіти визначається також «академічною чесністю» [3]. Це чеснота професора, який не може читати лекції за застарілими конспектами; це позиція студента, який не користується шпаргалками; це установка батьків, які прагнуть дати своїм дітям освіту відповідно до їх здібностей і потреб, а не в гонитві за престижем навчального закладу чи спеціальності; це прозорий вступ до закладу вищої освіти.

Таким чином, принципи навчання тісно взаємопов'язані, зумовлюють один одного, жоден з них не може бути використаний без урахування інших.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» №3062-IX від 02.05.2023 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII. від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

4. Педагогічні технології в сучасних наукових дослідженнях: досвід та інновації [монографія] / за заг. ред. С. Я. Харченка. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. 372 с.

ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Господаренко В. М.

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

факультету № 2,

Донецький державний університет внутрішніх справ

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Підготовка кадрів для Національної поліції України і інших правоохоронних органів, є важливим елементом в реалізації кримінальної політики держави. Без підготовлених кадрів неможливо здійснити реалізацію державної кримінальної політики. Без якісних кадрів, неможливо побудувати ефективну правоохоронну систему. Тому, питання підготовки кадрів для правоохоронних органів, становить особливу ступень важливості. Треба зазначити, що вирішення питання підготовки кадрів для правоохоронних органів не можна в контексті загальної освітніх проблем. Майбутні працівники правоохоронних органів повинні не тільки набути широкі знання в галузі права, але володіти спеціальними знаннями та навичками, необхідних для виконання повноважень співробітника поліції, в тому числі відповідну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї [5]. Тому підготовка кадрів для правоохоронних органів здійснюється у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які мають особливості від звичайних закладів вищої освіти.

Тому важливо є питання забезпечення підготовки кадрів для Національної поліції України, у закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, від якого залежить ефективність роботи правоохоронних органів, та реалізація кримінальної політики. В умовах, коли Україна інтегрується в ЄС, важливо вивчати досвід підготовки кадрів для правоохоронних органів в провідних країнах демократії.

Як відомо в Європейських країнах розвиненої демократії, є ефективна система підготовки юристів та працівників правоохоронних органів. Там система підготовки засновано на трьох рівнях.

На першому рівні майбутній працівник поліції проходить «загальні» курси які дають йому знання в базових питаннях юриспруденції. Потім він проходить «спеціальні та завершуючі» курси, де він набуває вже більш вузькі знання. В кінці складає іспит на вакантну посаду молодшого складу поліції. Випускники отримують атестат про закінчення середню поліцейську освіту. Для кращого розуміння питання, візьмемо як приклад підготовку поліцейського першого рівня в Федеративній Республіці Німеччині. Там абітурієнт складає іспит в незалежному спеціалізованому центрі, де оцінюється не тільки його знання в області юриспруденції, а також оцінюється його загальний рівень інтелекту, особливості психології та звичайно його спортивна підготовка. Підчас навчання здобувач освіти має тісний зв'язок з поліцейською практикою. Здобувач отримує знання в кримінальному праві, кримінальному процесі, криміналістики, конституційного права, психології, соціології, тощо. Також в ході навчального процесу здобувачі проходить великий блок практичних занять. Навчання спочатку відбувається в практичному поліцейському інституті, а потім безпосередньо в поліцейській дільниці, лише після чого студенти складають кваліфікаційний іспит [2, с. 35].

На другому рівні підготовка поліцейських проводиться в вищих школах поліції, по завершенню яких поліцейські отримують диплом про вищу поліцейську освіту, який надає їм право обіймати посади середнього складу поліції [3, с. 34].

На третьому рівні здійснюється підготовка старшого складу поліції в провідній поліцейській академії з видючою сертифіката про вищу поліцейську управлінську освіту [3,с. 34].

Треба зазначити, що два перших рівня мають еквівалент до відповідної освіти цивільних вишів. А також всі три рівні інтегровані в Болонський процес, що дає всім випускникам можливість працювати поліцейським не лише на батьківщині, але в при бажанні, в будь-якій країні ЄС, а також в цивільному сектору у себе в країні, чи в іншій країні, члена ЄС.

Також слід звернути увагу, на те, що на всіх трьох рівнях навчання, особливу увагу звертають на практичні заняття. В навчальних закладах, є фахівці, які модулюють різні небезпечні ситуації, та правопорушення для побудові ефективної поведінки майбутнього правоохоронця. Практична підготовка правоохоронців здебільшого передбачає постійне проведення тренінгів, оволодіння практичними вміннями вирішення конфліктів без застосування спеціальних засобів та зброї,

організації дорожнього руху, оформлення матеріалів за результатами вчинення правопорушення чи злочину, вжиття спеціальних заходів у межах попереднього слідства, протидії масовим заворушенням [1, с. 58–59].

Тренінгові форми навчання повинні бути максимально приближені до реальних ситуації. Це дозволяє підготувати майбутнього правоохоронця, до стресових і небезпечних ситуації, коли правоохоронець потрапить в такі ситуації, він не розгубиться і буде діяти професійно.

Високий професіоналізм працівників правоохоронних органів країн ЄС, досягається не тільки якісною освітою, а також постійним покращенням свого професійного рівня на протязі усієї професійної кар'єри. Працівники правоохоронних органів, постійно проходять курси підвищення кваліфікації, а також іншим способом прокрашують свій професіоналізм. Для цього поліцейських мотивують просуванням по ієрархічній драбині, присвоєння офіцерського звання, підвищення грошового утримування, отримання нових соціальних пільг, тощо. Це створює мотивацію для правоохоронця постійно самовдосконалюватися, у тому числі і шляхом самоосвіти.

Особливістю системи підготовки правоохоронців в США є те, що нема центральної системи підготовки правоохоронців. США є федеральною країною, зі складною правоохоронною системою. Зазвичай кожен правоохоронний орган має свою систему підготовки майбутніх працівників. Наприклад, Федеральна бюро розслідування (ФБР), має низку навчальних закладів: від академії та університетських факультетів і коледжів до короткотермінових курсів. А якщо брати американську поліцію, то вона зазвичай не має власних навчальних закладів. Американські поліцейські академії не входять до поліцейських департаментів і є самостійними організаціями. По суті є центрами первинної підготовки цивільних фахівців з тим, щоб вони могли отримати ліцензію на право здійснення поліцейської діяльності. Такі заклади освіти можуть бути як державні, так і приватні. Також заклади підготовки правоохоронців можуть бути створенні на базі цивільного університету.

Отже, підготовка правоохоронців є складовою проблемою реалізації кримінальної політики держави. Без відповідного рівня підготовки правоохоронців, неможливо реалізувати кримінальну політику держави, та захист прав і свобод громадян. А відповідну підготовку правоохоронця забезпечує якісна освіта. Особливості освіти правоохоронця має свою специфіку, тому навчання правоохоронця здійснюється в закладах освіти зі специфічними умовами навчання. Від якості освіти, яку отримує майбутній правоохоронець в закладах освіти зі специфічними умовами навчання, залежить ефективність всієї

правоохоронної системи. Тому так важливим є питання, покращення роботи закладів освіти зі специфічними умовами навчання. Одним із шляхів покращення роботи, це вивчення зарубіжного досвіду. Особливу увагу слід приділити країнам розвиненої демократії, таких які входять до ЄС, в яких діє ефективна система підготовки працівників правоохоронних органів.

На думку автора, слід звернути увагу на тренінгові форми навчання, в яких модулюється різні ситуації, що дозволяє підготувати майбутнього правоохоронця к різним випадкам, які можуть статися під час виконання служби. А також на великий блок практичних занять в учбовому процесі. Це дозволить закладам в структурі освіти МВС, випускати працівників правоохоронних органів з високим рівнем підготовки і з певним досвідом.

Література:

1. Винярчук І. Проблеми питання вогневої підготовки на сучасному етапі реформування Національної поліції України. *Теорія та практика правоохоронної діяльності* : тези міжнародної науково-практичної конференції (11 листопада 2016 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2016. С. 57–60].

2. Долинська М. С. Проблеми юридичної освіти в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Право і суспільство*. 2020. Вип. 2. С. 32–37.

3. Кісіль З. Р. Особливості підготовки поліцейських кадрів: міжнародний досвід. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків. 2019. С. 32–37.

4. Личенко І. Напрями вдосконалення юридичної освіти та підготовки працівників правоохоронних органів України на основі використання Європейського досвіду. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2017. № 861. С. 554–559.

5. Про затвердження Положення про організацію первинної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : Наказ МВС України від 16.02.2016 № 105 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16>

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Іващенко В. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Адміністративні та кримінальні правопорушення, що вчиняються на ґрунті домашнього насильства, досить поширені в Україні. Тому було прийняте спеціальне законодавство та підзаконні нормативно-правові акти щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Так, по-перше, Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 р. [1] встановлено кримінальну відповідальність за вчинення домашнього насильства.

По-друге, Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. [2] визначені організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у цій сфері, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

По-третє, на виконання згаданих вище законодавчих актів прийнята відповідна нормативно-правова база щодо недопущення насильства. Мова йде про акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств.

По-четверте, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству діє низка міжнародних документів. Звернемо увагу на Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11 травня 2011 р., яку вдалося нарешті ратифікувати 20 червня 2022 року (набрала чинності для України 01 листопада 2022 р.) [3].

По-п'яте, в Україні передбачені суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також визначені їх повноваження. Серед органів та установ, на які покладаються функції із здійснення згаданих заходів, уповноважені підрозділи органів Національної поліції. Про ефективність роботи зазначених суб'єктів можуть свідчити, зокрема дані про результати

притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства.

Тому звернемось до судової статистики [4] та з'ясуємо результати розгляду справ (проваджень) у сфері протидії домашньому насильству у період з 2019 року по 2022 рік.

Спочатку проаналізуємо розгляд судами справ про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 КУпАП «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або повідомлення про місце свого тимчасового перебування».

Так, у 2019 році судами розглянуто 83672 справ про зазначене правопорушення, в 2020 році – 104578, у 2021 році – 118564, в 2022 році – 99758. Адміністративні стягнення були накладені у 2019 році на 50580 осіб, в 2020 році – 62360, у 2021 році – 71686, в 2022 році – 65815. У переважній більшості випадків серед накладених судами адміністративних стягнень переважає штраф. Наприклад, у 2022 році штраф накладено щодо 61279 осіб, громадські роботи – 3491, адміністративний арешт – 1001.

Звернемо увагу, що за адміністративні правопорушення, вчинені на ґрунті домашнього насильства, до неповнолітніх суди застосовували також заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП. У 2019 році такі заходи застосовані щодо 116 неповнолітніх, у 2020 році – 194, у 2021 році – 188, в 2022 році – 148.

Серед притягнутих до адміністративної відповідальності питома вага жінок у 2019 році становила понад 7,1%, у 2020 році – 7,4%, у 2021 році – 7,9%, в 2022 році – 8,8%. Крім того, багато осіб на момент вчинення правопорушення, будучи працездатними, не працювали та не навчалися. Їх питома вага у розглянуті роки становила 72%; 73,3%; 71% та 68%, відповідно.

Зацікавленість представляє інформація про притягнення до кримінальної відповідальності за домашнє насильство.

Кількість розглянутих судами проваджень за ст. 126-1 КК «Домашнє насильство» у 2019 році становила 319 (з постановленням вироку 227), у 2020 році – 1194 (з постановленням вироку 926), у 2021 році – 1658 (з постановленням вироку 1498), в 2022 році – 1042 (з постановленням вироку 962).

У 2019 році засуджених за домашнє насильство, вироків щодо яких набрали законної сили, було 159 осіб (у тому числі 8 жінок, що складає понад 5%), у 2020 році – 778 (жінок 20, майже 3%), у 2021 році – 1231 (жінок 37, що складає 3%), в 2022 році – 848 (жінок 27, майже 3,2%).

На прикладі даних за 2021 рік проаналізуємо склад засуджених за іншими показниками. Так, із 1231 засудженого громадян України було 1222 (понад 99%), вчинили злочин у стані алкогольного сп'яніння 430 осіб (майже 40%), лише одна особа перебувала на момент вчинення домашнього насильства у стані наркотичного сп'яніння. Щодо віку засуджених на момент вчинення злочину, то 32 особи (майже 2,6%) у віці від 18 до 25 років, 82 (майже 6,7%) – від 25 до 30 років, 859 (майже 70%) – від 30 до 50 років, 235 (19%) – від 50 до 65 років та 23 (майже 1,9%) – від 65 років і старше. Показово, що зі складу засуджених працездатних, які не працювали і не навчалися на момент вчинення злочину було 1028 осіб (83,5%), мали не зняту і непогашену судимість 253 особи (майже 21%). Щодо освітнього рівня засуджених, то повну вищу освіту мало 39 осіб (майже 3,2%), базову вищу – 13 (понад 1%), професійно-технічну – 282 (майже 23%), повну загальну середню – 275 (понад 22%), базову загальну середню – 607 (понад 49%), початкову загальну – 12 (майже 1%), та без освіти було 3 особи (понад 0,2%).

Засудженим за домашнє насильство суди переважно призначали громадські роботи, рідше – арешт, позбавлення волі, обмеження волі та штраф. На прикладі 2021 року засуджених до громадських робіт було 656 (понад 53%), арешту – 153 (понад 12%), позбавлення волі – 87 (понад 7%), обмеження волі – 42 (понад 3,4%) та штрафу – 8 осіб (менше 1%). Показово, що суди часто звільняють засуджених від відбування покарання з випробуванням, наприклад, у 2021 році це було 284 особи (23%). Подібні тенденції спостерігаються також в інші роки.

Коротко зупинимось також на аналізі складу потерпілих від домашнього насильства. У 2020 році встановлено 649 потерпілих, з яких жінок 597 (майже 92%), у 2021 році – 985 (жінок 908, майже 92,2%), у 2022 році – 608 (жінок 549, майже 90,3%). Потерпілими від домашнього насильства переважно є повнолітні. Лише у 2020 році серед потерпілих встановлено 6 неповнолітніх, а в 2022 році – 7. Шкода в більшості випадків заподіюється здоров'ю потерпілих осіб.

Крім розглянутого, до місцевих судів також звертаються із заявами про видачу і продовження обмежувального припису стосовно кривдника. У 2019 році судами розглянуто 595 таких справ, із них 353 заяви було задоволено (59,3%). У 2020 році – 843 справи, з яких 500 задоволено (59,3%), у 2021 році – 1388 (868 задоволено, 62,5%), в 2022 році – 832 (520 задоволено, 62,5%).

Також кривдників суди направляють для проходження програм, що передбачено Законом України «Про запобігання та протидію

домашньому насильству». У 2019 році таких осіб було 87, у 2020 році – 281, в 2021 році – 1281, а в 2022 році – 272 особи.

Отже, аналіз судової статистики засвідчив, що прийнята спеціальна правова база щодо запобігання та протидії домашньому насильству поступово впроваджується в практику. Судові та правоохоронні органи застосовують до кривдників заходи з протидії домашньому насильству. Правопорушників притягують як до адміністративної, так і кримінальної відповідальності. Напрацьована судова практика притягнення до кримінальної відповідальності не лише за домашнє насильство, а й за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників. Безумовно, судова статистика свідчить, що на динаміку правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, вплинула пандемія коронавірусної хвороби, а також повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України та у зв'язку з цим введення режиму воєнного стану. Але є позитивний прогрес у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, проводиться просвітницька робота, спрямована на зміни у ставленні суспільства до цієї проблеми, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків.

Література:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон від 06 груд. 2017 р. № 2227-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон від 07 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

4. Інформація про результати розгляду справ (проваджень) у сфері протидії домашньому насильству. Судова статистика. Судова влада України [сайт]. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

ЗГУРТОВАНІСТЬ ГРУПИ ЯК ФАКТОР АДАПТОВАНOSTІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Ільїна Ю. Ю.

*кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах,
Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна*

Психологізація свідомості та фаховий рівень рятувальників є фундаментальною умовою благополуччя населення. У зв'язку з цим все більш актуальними стають дослідження, пов'язані з розумінням виконання професійних обов'язків, удосконаленням шляхів та засобів особистісно-професійного зростання майбутніх фахівців ДСНС України. Важливою умовою успішності процесів є прискорення адаптації до нових умов, усвідомлення себе частиною згуртованої групи, яка здатна вирішувати складні завдання в надзвичайних ситуаціях.

Професіоналізація починається з перших днів перебування у вищій. Вона обумовлюється багатьма факторами, серед яких: адаптованість, згуртованість та особливості міжособистісний відносин.

Актуальні проблеми адаптації першокурсників включають у себе знаходження розумних способів для пристосування до нової спільноти, а також вирішення проблем, які можуть виникнути, завдяки зміні академічної системи. Питання соціально-психологічної адаптації особистості висвітлювались у працях таких дослідників, як: Балл Г., Божович Л., Костюк Г., Леонтьєв О., Еріксон Е., Піаже Ж., Фрейд З. та ін.

Здатність до адаптації, пристосуванню людини до існуючих в суспільстві вимог та критеріїв оцінки за рахунок присвоєння норм і цінностей даного суспільства – це адаптивність. Вона відображує результативну сторону адаптації [1]. Якщо людина володіє адаптивністю, то вона набагато легше переносить зміни в житті, має можливість адекватно зорієнтуватися в будь-якій (особливо неприємній) ситуації, володіє більш високою емоційною стійкістю, а також здатна змінюватися, що не лякає, а тільки надихає її.

Однією з характерних групових рис є згуртованість. Це такий показник, який відтворює ступінь, в якій члени групи залучаються один до одного, мотивовані залишатися в групах і, загалом, вона відбиває ступінь близькості. Під цим розуміється і прояв симпатії кожного

учасника до інших в групі і те, наскільки кожен хоче залишатися членом даної групи [2].

Актуальність міжособистісного спілкування між здобувачами вищу не підлягає сумніву. Міжособистісне спілкування надає можливість позитивно вплинути на розвиток особистості, сприяє формуванню характеру, допомагає розв'язати проблеми і знайти підтримку, воно підвищує мотивацію, залучає до академічної діяльності (Виготський Л., Коломинський Ю., Леонтьєв О., Немов Р., Обозов М.).

Метою даного дослідження стало вивчення проявів згуртованості у групах курсантів на перших етапах професіоналізації та особливості їх міжособистісних відносин та спілкування в залежності від рівня адаптованості її членів. Для досягнення мети використано комплекс методів теоретичного та емпіричного характеру та методики: для визначення індексу групової згуртованості (Сішора К.); визначення стилю міжособистісної взаємодії (Максимов С., Лобейко Ю.); тест на визначення адаптованості студентів у вузі (Дубовицька Т., Крилова А.).

Після проведення діагностичних процедур нами виявлено, що на початку навчання взаємодія між членами групи та емоційна привабливість дуже низька. Респонденти групи не інтегровані найкращим чином, тобто цілі групової діяльності та цінності мають повсякденний або звичайний ступінь розвитку відносин (65%).

Опитуваних з середнім рівнем групової згуртованості виявлено 35%. Це здебільшого адекватний ступінь розвитку відносин. У цій частині групи є спільні цілі та емоційна привабливість. З часом, протягом навчання, підвищується показник згуртованості.

Аналіз показників адаптованості курсантів свідчить про поступове її зростання протягом професіоналізації.

Особливості міжособистісної взаємодії курсантів на початку першого курсу та наприкінці показані у таблиці 1.

Таблиця 1

**Переважаючи стилі міжособистісної взаємодії курсантів
протягом дослідження (%)**

№	Стиль	Початок дослідження	Кінець дослідження
1	Невтручання до дій інших	70	39
2	Колегіальний	10	37
3	Діловий	17	21
4	Директивний	3	3

Як бачимо, протягом навчання збільшується серед респондентів кількість прихильників колегіального (до 37%) та ділового (до 21%) стилів взаємодії.

Використання математико-статистичного методу (t-критерію Ст'юдента) дозволило нам з'ясувати тісний взаємозв'язок між показниками згуртованості та адаптованості (0,784).

Таким чином, проведене дослідження свідчить про те, що при правильній організації освітнього процесу зі зростанням адаптованості підвищується рівень згуртованості курсантської групи протягом первинної професіоналізації.

На наш погляд, це обумовлено єдністю завдань, які курсанти вирішують протягом навчання, спільністю інтересів та цілей, окрім того, вони починають звикати один до одного, розуміти та почувають себе членами своєї групи, а колектив, в якому вони знаходяться, їх повністю задовольняє. Так, ми бачимо, зростання ступіню спільної активності і взаємозв'язку між учасниками групи.

Нами розроблена програма інтерактивних занять як психологічний супровід щодо розвитку асертивності, як риси особистості, яка обумовлює актуалізацію адаптаційного потенціалу. Вона пов'язана з особливостями прояву особистісної регуляції, сприяє вибору способів взаємодії з навколишньою реальністю, з прагненням неадаптованої особистості до збереження цілісності і розвитку свого Я, самоактуалізацією і саморозкриттям в екстремальних умовах.

Література:

1. Ільїна Ю. Ю. Адаптивність особистості як умова перцептивно-інтерактивної компетентності. *УП Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави»*. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2018. С. 315–317.

2. Ільїна Ю. Ю., Ключєва Д. Д. Згуртованість як цілеспрямований прояв життєдіяльності малої групи. Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі: *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 5–6 квітня 2019 року)*. К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С. 123–125.

3. Мороз Л. І. Основи професійно-психологічного тренінгу : навч. посібник. К. : Паливода, 2004. 130 с.

4. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. К. : «Академвидав», 2006. 424 с.

5. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка : кн. для учителя. К. : Освіта, 1993. 208 с.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Ільків Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Адаптація національного законодавства до стандартів та загально-прийнятих у країнах Європейського Союзу вимог зумовила формаційні перетворення у різних сферах суспільної дійсності України, а відповідно призвела до необхідності формування нових підходів до змісту, форм й методів освітньої діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Невід’ємною складовою загальної реформи вищої освіти є вдосконалення системи підготовки юристів.

Однією із структурних змін у системі вищої юридичної освіти повинна стати зміна у підходах до поєднання теоретичного та практичного навчання під час підготовки правників та перерозподілом уваги при підготовці на користь практичної складової в освітніх програм підготовки правників. Існує великий розрив у співвідношенні часу для формування теоретичних знань та практичних навиків. У Стандарті вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 р. № 1379, [1] визначено, що із 240 кредитів ЄКТС не менше 10 кредитів повинно спрямовуватися на практику в юридичних особах публічного та приватного права, які здійснюють діяльність з правозастосування. Певний прогрес відбувся із прийняттям і введенням в дію наказом МОН України від 17.08.2020 р. № 1053 Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти для отримання освітнього ступеню вищої освіти «магістр» за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право» [2], у якому визначено, що в обсязі освітньо-професійної програми, який становить 90 кредитів ЄКТС, передбачається мінімум 30 кредитів для проходження практики.

На цьому аспекті реформування юридичної освіти неодноразово наголошувалося у науковій літературі [3, с. 123].

Приділена увага цій формі підготовки фахівців і на законодавчому рівні. Так, у ст.50 Закону України «Про вищу освіту» практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, виокремлена серед форм організації освітнього процесу та видів навчальних занять. Однак, ці законодавчі положення, маючи основоположний характер для регулювання освітніх відносин, не вміщують реального механізму їх реалізації. Зокрема ч. 3 ст. 51 цього Закону зазначає, що проходження практики студентом здійснюється відповідно до законодавства.

На сьогодні таким єдиним нормативним актом є Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затв. наказом МОН від 08.04.1993 р. № 93. Але розвиток та урізноманітнення суспільних відносин з урахуванням змін у економічній та юридичній сферах, розширення сфери надання послуг у сфері юридичної освіти, важливість навичок працювати в команді та побудови координаційних зв'язків між суб'єктами правозастосовчої діяльності вимагають формування нової ефективної системи практичної підготовки майбутніх правників.

У проєкті Концепції розвитку юридичної освіти питанням практичної підготовки приділена певна увага [4]. Окреслюючи як проблему, яка потребує розв'язання, невідповідність змісту юридичної освіти і якості підготовки в правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах діяльності, як її прояв визначено недостатній рівень практичних навичок у значної частини випускників правничих шкіл України. Причиною такого стану визнається відсутність або недостатність практичної складової у більшості освітніх програм підготовки правників.

У проєкті Концепції наголошується на потребі долучення правників-практиків до освітнього процесу. Погоджуючись певною мірою з цим, слід вказати на певні прогалини у такому вирішенні проблеми, зокрема через пропонуване залучення правників-практиків до викладання окремих курсів чи проведення занять для здобувачів юридичної освіти. По-перше, їх залучення до викладання для проведення занять з окремих тем через бінарні лекції, ознайомлення із окремими правозастосовчими проблемами тощо, не є новітнім заходом і активно застосовується й зараз, по-друге, залучення до викладання окремих курсів викликає складність у реалізації через встановлені ліцензійні умови до кадрового складу науково-педагогічних працівників, адже представники правничих спільнот можуть не відповідати відповідним вимогам; по-третє, фахівці-практики, як правило,

не володіють сучасними педагогічними технологіями, необхідним спектром ефективних методик викладання, насамперед інтерактивних, не достатньо ознайомлені із психолого-педагогічними основами роботи зі студентами; по-четверте, практики високого рівня будучи затребуваними у професійній діяльності не володіють часовими можливостями для проведення занять, що відбуваються згідно розкладу, а також підготовкою до систематизованого викладу матеріалу з урахуванням рівня підготовки здобувача на тому чи іншому курсі навчання.

Таким чином, такий спосіб вирішення проблеми носить відверто поверхневий характер, не ґрунтується на реальному стані навчально-методичного та кадрового забезпечення освітнього процесу. Слід врахувати, що на сьогодні не виникає труднощів у питанні масиву інформації, так як існує велика кількість наукової літератури та багато інформації у мережі Інтернет, а проблема в уміннях викладача застосувати професійні методи, які б допомогли навчити майбутніх фахівців формам і прийомам використання першоджерел, критичному аналізу законодавства, самостійному пошуку розв'язання юридичних питань.

Разом з тим доцільним та необхідним є залучення представників професійних правничих спільнот до розробки освітніх програм та навчальних планів правничих шкіл, а також необхідності створення професійних стандартів, до процедур акредитації освітніх програм та інституційної акредитації правничих шкіл. Для вирішення цього завдання слід активізувати участь професійних правничих спільнот, зокрема саморегулювних професійних організацій правників у цьому процесі, змінивши їх роль зі сторонніх спостерігачів-критиків на зацікавлених стейкхолдерів. Ефективне розв'язання цих питань неможливо здійснити без підтримки як органів системи освіти, так і без зусиль та бажання інших державних і недержавних організацій.

Розробники проекту вбачають, що способом розв'язання проблеми є проведення комплексної реформи юридичної освіти, включаючи суттєве посилення в освітніх програмах практичної складової. Серед названих заходів – встановлення мінімального обсягу практичної підготовки (не менше 30 кредитів ЄКТС) (що є вже реалізованим у Стандарті), здійснення взаємного моніторингу з боку правничої школи, баз практики та відповідних професійних правничих спільнот, за проходженням практики та розвиток юридичних клінік й впровадженню в освітній процес навчальних курсів з юридичної клінічної практики.

Підтримуючи важливість таких заходів, слід зауважити, що основні ж проблеми пов'язані з відсутністю ефективних методичних

рекомендацій та механізмів контролю, неупередженої оцінки результатів практичної підготовки студентів. Набуття практичних навичок часто є формальними, а їхня комплексність та ґрунтовність пов'язується з матеріалами звіту чи якістю зібраних під час практики формальних документів [5, с. 124].

Вдосконалення системи практичної підготовки є невід'ємною складовою реформи вищої юридичної освіти, та має на меті підготовку фахівців-правників, конкурентноспроможних на ринку юридичних послуг, а особливо у сфері забезпечення правопорядку.

Література:

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 р. № 1379. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>

2. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти для отримання освітнього ступеню вищої освіти «магістр» за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право», затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 17.08.2020 р. № 1053. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/08/081-pravo-magistr.pdf>

3. Фігель Ю. О. Роль практичної професійної діяльності в освітньому процесі студентів юридичних спеціальностей. *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 122–126.

4. Проєкт Концепції розвитку юридичної освіти. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html

5. Більченко В. В. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні. *Теорія та практика правоохоронної діяльності*: Міжн. наук.-практ. конференція (11 листопада 2016 р.) / упор. Ю. С. Назар. Львів : ЛьвДУВС, 2016. С. 42–45.

**СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ
УМОВАМИ НАВЧАННЯ**

Кіріка Д. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування,
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Питання юридичної освіти, юридичних знань надзвичайно популярні у сучасному світі. Це пов'язано із потребою правового регулювання суспільних відносин в усіх сферах життєдіяльності суспільства. В сучасному глобалізованому світі юридична освіта покликана не тільки надати знання, сформувані вміння і навички майбутнього фахівця, але й сприяти розвитку особистості, відповідальної за власну діяльність перед суспільством. Правовий порядок лежить в основі життя суспільства, тому вдосконалення якості правничої освіти має відбуватися відповідно до принципів, затверджених у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти». Відповідно до цього місія правничої освіти полягає у формуванні середовища сприятливого для ефективного пошуку, засвоєння й розвитку правничих знань, реалізації особистісно орієнтованого навчання, передачі та засвоєння існуючих, а також творенням нових знань під час навчання та подальшої професійної діяльності [1, с. 166].

Стрімкий соціальний, економічний і технічний розвиток суспільства ставить нові задачі перед системою вищої освіти. Усвідомлення тенденцій щодо трансформації парадигмальних підходів в системі вищої освіти України висуває нові вимоги перш за все до професійних компетентностей науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, зокрема здатність їх до особистісного самовдосконалення і професійного саморозвитку. Виявляється недостатнім дати здобувачу вищої освіти певну суму знань, яку можна закласти в стандарти та навчально-методичні посібники. Здійснений аналіз засвідчив, що здобувачі мають проблеми у спілкуванні, фаховій і психологічній підготовці, відчують потребу у більшій реалізації себе як фахівця, особистості і громадянина. Тому науково-педагогічним працівникам необхідно звернути на це особливу увагу і прагнути в процесі навчання

розвивати у студентів, курсантів самостійне критичне мислення, вміння правильно орієнтуватися у нестандартних життєвих ситуаціях, здатності використовувати теоретичні знання у практичній сфері своєї професійної діяльності.

На нашу думку, вищезазначене у найбільшій мірі має стосуватися саме закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Якість кадрового потенціалу органів системи Міністерства внутрішніх справ безпосередньо залежить від рівня розвитку відомчої системи освіти. Це підтверджує припущення про необхідність спеціальної підготовки за соціокультурним, громадянським, психологічним і фаховим напрямками.

Завдання закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України можна класифікувати:

- за специфікою закладу – типові для всіх закладів вищої освіти та такі, що віддзеркалюють потреби відомства та окремого державного органу;
- за змістом завдань – ті, що містять вимоги до якості рівня освіти, ті, що містять завдання щодо організації управління закладом, тобто відомості щодо ступенів, форм та інших особливостей провадження освітньої діяльності та ті, що містять вимоги до інших функцій, пов'язаних з освітою (таких як профорієнтація тощо) [2, с. 126].

Завжди актуальним було і є формування поглиблених знань та вмінь застосовувати правові доктрини і принципи, а також розуміння особливості застосування окремих правових інститутів у конкретній правовій системі або в контексті порівняльного правового регулювання. Важливим є також уміння застосовувати теоретичні знання з соціальних, гуманітарних та інших галузей у процесі діяльності з правозастосування, вміти інтерпретувати результати експертних міждисциплінарних досліджень [1, с. 167].

Беззаперечним є той факт, що основне навантаження у навчальних закладах припадає на вивчення теоретичного матеріалу, який надалі знадобиться у практичній діяльності. Але у дійсності існує велика різниця між теорією та практикою. Саме через цю відчутну різницю часто зникає бажання у курсантів працювати за фахом. У сучасному світі мало знати нормативно-правову базу, необхідно вміти правильно застосовувати ці знання на практиці. Тому сьогодні необхідний якісно новий підхід до питань вибору змісту правової підготовки, методів і методики навчання.

Окремо варто сказати про важливість формування у здобувачів освіти широкої загальної ерудованості й розуміння взаємодії права з його майбутньою професійною діяльністю. Адже саме юридична наука розвиває загальні і спеціальні навички, а саме: аналітичне,

критичне і творче мислення; критичне оцінювання різних думок і позицій; вміння грамотно формулювати й висловлювати свої висновки чи рішення; навик правильного застосування правових норм у складних ситуаціях; обґрунтованості правових висновків і правильності оформлення відповідних процесуальних документів; уміння брати участь в аргументованій професійній дискусії, зберігаючи неупередженість; примирювати сторони з протилежними інтересами; розуміти інтереси та мотиви поведінки інших осіб [3]. А це ставить і відповідні вимоги до викладачів юридичних дисциплін, які повинні добре знати предмет навчальної дисципліни у таких розрізах як: теоретичне обґрунтування юридичних категорій; історія генезису правового регулювання відповідних суспільних відносин; правотворчість; судова практика; порівняльний аналіз держав різних правових систем; міжнародне право і право Європейського Союзу.

Викладання не повинно становити просте відтворення тексту юридичних джерел, а має орієнтувати курсантів на вміння знаходити аргументи для вирішення питань у процесі правозастосування. Тому, щоб передавати правові знання, викладач повинен володіти і знати правову ідеологію, що охоплює систематизоване виявлення правових поглядів, ідей, вимог різноманітних соціальних груп, і яка ґрунтується на відповідних соціальних і наукових знаннях.

Коли в державі закладається правова основа глибоких соціально-економічних перетворень, проблема підготовки спеціалістів, що знають правові норми, що вміють їх застосовувати, що розуміють значення права в суспільстві, набуває особливого значення. Виходячи з цього, основними завданнями, які стоять перед викладачами закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання є:

- визначення базових навчальних матеріалів (юридичних та наукових джерел, матеріалів практики правозастосування тощо);
- ідентифікація основних концепцій та проблем, які впливають із базових навчальних матеріалів;
- вказівка на джерела для розв'язання порушених проблем.
- Зважаючи на концептуальні напрями розвитку вищої освіти України, нині перевагу слід надавати управлінській концепції організації навчального процесу – моделюванню творчого освітнього середовища викладачем і самостійній роботі студента [4].

У цьому контексті науково-педагогічний працівник закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання повинен широко застосовувати весь спектр наукових досліджень із проблем комунікації, міжнародної інтеграції, інструментальних та міжособистісних компетенцій. Саме викладач має стати генератором ідей, міркувань,

тлумачень норм права. Це, в свою чергу, сприятиме здатності курсантів до аналізу та синтезу, критики та самокритики, вміння організовувати та прогнозувати, оперувати інформацією, працювати в команді, співпрацювати з експертами в інших предметних областях, працювати на міжнародному рівні, адаптуватися до нових ситуацій, проєктів, до власної ініціативи.

Реалії диктують нові вимоги у сфері підготовки кадрів органів Міністерства внутрішніх справ України, а саме забезпечення прав і свобод громадян в умовах воєнного стану, впровадження європейських стандартів у діяльність правоохоронних органів. Сьогодні надзвичайно важливим є проведення наукових розробок щодо якісного, всебічного і повного документування воєнних злочинів, які вчиняються агресором на території України. Система світової безпеки ґрунтується на невідворотності відповідальності агресора за скоєні злочини, а особи, які розв'язують збройні конфлікти, мають постати перед судом. Саме тому, в рамках науково-практичної конференції «Проблеми сучасної поліцейстики», ініційованої Харківським національним університетом внутрішніх справ (11 травня 2023 року), обговорювались актуальні питання виявлення та документування саме воєнних злочинів. А виконання цих завдань ставить ще вищі вимоги до підготовки майбутніх працівників Національної поліції України.

Отже, заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, перебуваючи у сфері управління Міністерства внутрішніх справ, мають бути важливою складовою частиною системи підготовки майбутніх фахівців та потужним засобом кадрового забезпечення правоохоронних органів України. В свою чергу, якість кадрового потенціалу вимірюється рівнем розвитку відомчої вітчизняної системи освіти, яку покликані забезпечити її науковці, теоретики і практики. Тому заклади вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України повинні докладати максимальних зусиль в питаннях підготовки висококваліфікованих фахівців правоохоронних органів, які будуть спроможними успішно протистояти сучасним викликам, сприяти відновленню безпекової складової населення України.

Література:

1. Diana Kirika. Legal education in the context of shaping a competitive professional ZESZYTY NAUKOWE WSA w Łomży 86, s. 166–174 *data przesłania 12.10.2021 akceptacji artykułu 20.05.2022*

2. Аброськін В.В. Завдання закладів вищої освіти МВС України як суб'єктів реалізації освітньої функції держави. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 126–131.

3. Бойко А. М. Окремі питання реформування вітчизняної правничої освіти. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17021>

4. Аброськін В. В. Завдання закладів вищої освіти МВС України як суб'єктів реалізації освітньої функції держави. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. 12. С. 126.

5. Концептуальні напрями розвитку вищої освіти в Україні. URL: <http://zdamsam.ru/a48431.html>

ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ ЩОДО СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Корнієнко М. В.

*доктор юридичних наук, професор,
проректор,*

*Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Військова освіта є невід'ємною складовою державної системи освіти в Україні. До системи військової освіти відносять вищі військові навчальні заклади та заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання [1, с. 16]. Військова освіта передбачає набуття особою комплексу професійних компетентностей відповідно до військової спеціалізації, формування та розвиток її індивідуальних здібностей. Вищі військові навчальні заклади та заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання є різновидами та рівноправними елементами всієї системи закладів вищої освіти в Україні.

З метою вдосконалення правового регулювання ґрунтовних засад військової освіти і науки, 17 грудня 2021 року Верховною Радою України прийнято Закон України № 1986–ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки» [4]. Закон передбачає внесення певних змін та доповнень до чинного законодавства, зокрема до Законів України «Про освіту» [6], «Про вищу освіту» [3], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [5].

Відповідно до Закону – вищий військовий навчальний заклад – це заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського і старшинського) складу з метою задоволення потреб

Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, інших розвідувальних органів України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону [2]. У свою чергу, заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання – це заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань [1, с. 18].

Законом передбачено, що державні органи, до сфери управління яких належать вищі військові навчальні заклади, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, мають право своїми нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги щодо:

- 1) управління відповідними вищими військовими навчальними закладами, закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти та організації освітнього процесу в них;

- 2) діяльності та повноважень органів управління і громадського самоврядування у відповідних вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

- 3) кандидатів на посади керівників (заступників керівників) відповідних вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, їх структурних підрозділів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти;

- 4) призначення та звільнення з посад керівників (заступників керівників) відповідних вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, їх структурних підрозділів;

- 5) додаткових до визначених стандартами вищої освіти компетентностей та програмних результатів навчання за відповідними освітніми програмами, порядку розроблення та затвердження освітніх програм у відповідних вищих військових навчальних закладах,

зкладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

6) формування переліку спеціалізацій підготовки здобувачів спеціалізованої освіти у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

7) кандидатів на посади педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників та конкурсного відбору на посади педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників у відповідних вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

8) реалізації прав і обов'язків педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників та осіб, які навчаються у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

9) відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), докторантів, які навчаються у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

10) підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів в ад'юнктурі (аспірантурі) та докторантурі у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

11) нормативів чисельності курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), які навчаються у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, на одну посаду науково-педагогічного працівника;

12) порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

13) формування індивідуальних навчальних планів та індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти;

14) практичної підготовки осіб, які здобувають вищу освіту у відповідних вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти [4].

Крім цього, особливості повноважень та обов'язків керівника закладу вищої освіти визначаються державним органом, до сфери

управління якого належить відповідний заклад вищої освіти за погодженням із центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

За нашим переконанням, таке нормативне закріплення сприятиме усуненню існуючих проблем, пов'язаних з дуальністю нормативно-правового регулювання освітньої та наукової діяльності.

Література:

1. Албул С. В. Військова освіта і наука: до питання новелізації правового регулювання. *Третій рівень освіти в Україні: особливості підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів у сучасних умовах війни* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 27 червня – 7 серпня 2022. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 16–19.

2. Албул С. В. Правовий статус закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання: презентація. Одеса: ОДУВС, 2023. 27 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/5132> (дата звернення 03.05.2023).

3. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 19.05.2023).

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки: Закон України від 17 грудня 2021 року № 1986-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1986-20/print> (дата звернення 19.05.2023).

5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19/print> (дата звернення 19.05.2023).

6. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print> (дата звернення 19.05.2023).

АНАЛІЗ ЗМІСТОВНОГО НАПОВНЕННЯ КОМПЛЕКСУ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ В КЕРІВНИХ ДОКУМЕНТАХ З ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У ПЕРІОД З 1991 Р. ПО ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС

Кузнецов М. В.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
старший викладач кафедри фізичного виховання,
спеціальної фізичної підготовки і спорту,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
м. Львів, Україна*

Поцілуйко П. В.

*викладач кафедри фізичного виховання,
спеціальної фізичної підготовки і спорту,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
м. Львів, Україна*

З метою визначення доцільності та розробки сучасного комплексу фізичних вправ для перспективної настанови з фізичної підготовки ЗС України робочою групою Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного було проведено аналіз змістовного наповнення фізичних вправ настанов з фізичної підготовки Збройних Сил України у період з 1991 р. по теперішній час [1; 4; 5].

Загальновідомо, що в період з 1991 року по 1997 рік фізична підготовка ЗС України регламентувалася керівним документом, що залишився від Радянської Армії – НФП-87, що було введено в дію наказом Міністерства оборони СРСР від 17.09.1987 р. № 270 [2; 3].

У загальній більшості основних положень щодо організації фізичної підготовки НФП-97 було перекладом на українську мову радянської настанови НФП-87. Проте, було кардинально змінено підхід до класифікації фізичних вправ (їх було розбито по розділах фізичної підготовки) та принцип оцінки фізичної підготовки (введено бальну систему та запроваджено мінімальний пороговий рівень в кожній вправі, який був нижчий за мінімальний норматив НФП-87). Новітнім для керівних документів з фізичної підготовки було введення розподілу фізичних вправ за розділами фізичної підготовки: гімнастика, подолання перешкод, рукопашний бій, прискорене пересування та легка атлетика, лижна підготовка та військово-прикладне плавання.

Але, разом з тим, зміст фізичних вправ для опанування військовослужбовцями майже не змінився.

У НФП-2009 фізичні вправи за їх призначенням для підготовки військовослужбовців чітко розподілені на вправи загальної та спеціальної (військово-прикладної) спрямованості. Загальна кількість фізичних вправ у НФП-2009 – 49. Збільшена кількість вправ як загального розвитку, так і спеціальної спрямованості.

У зв'язку із розподілом у документі фізичних вправ на вправи загальної та спеціальної (військово-прикладної спрямованості) можна відстежити процентне співвідношення: 51% вправ призначений для розвитку та оцінки основних фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості) та 49% вправ військово-прикладної спрямованості (включаючи човниковий біг 6х100 м з макетом автомата, лижну гонку на 3, 5 км та вправи рукопашного бою).

У ТНФП-2014 кількість фізичних вправ, що входять до змісту фізичної підготовки військовослужбовців було зменшено до 40. Відповідно до положень керівного документу фізичні вправи за своїм призначенням мають загальну, спеціальну та військово-прикладну спрямованість (ст. 2.1.7). Аналіз змісту вправ загальної фізичної підготовки засвідчив відсутність принципово нових вправ та виключення вправ, що з'явилися у НФП-2009 (Комплексна координаційна вправа, Утримання горизонтального положення тулуба обличчям вниз, Стійка та ходіння на руках). Додатково включена вправа № 19 Спортивні ігри (футбол, баскетбол, волейбол, ручний м'яч, бадмінтон, теніс, настільний теніс тощо), проте опис вправи та нормативи відсутні.

У ТНФП-2014 введено поняття "Рукопашна підготовка" замість «Рукопашний бій», проте назви вправ рукопашної підготовки повністю копіюють вправи рукопашного бою НФП-2009, зміст вправ аналогічний, хоча виключені комплекси прийомів умовного бою.

Таким чином, аналіз змісту фізичних вправ ТНФП-2014 засвідчив аналогічність НФП-2009 із незначними скороченнями. Процентне співвідношення вправ: загальної фізичної підготовки 50%, рукопашної підготовки 18% та спеціальної фізичної підготовки 32% таблиця 1.

Таблиця 1

**Комплекси фізичних вправ в керівних документах з фізичної
підготовки Збройних Сил України у період з 1991 року по
теперішній час**

№ з/п	Назва вправи	(НФП- 1987)	(НФП- 1997)	(НФП- 2009)	(ТНФП- 2014)	(ІФП в системі МОУ- 2021)
1.	Біг на 1 км	+	+	+	+	+
2.	Біг на 2 км	-	-	+	-	+
3.	Біг на 3 км	+	+	+	+	+
4.	Біг на 5 км	-	+	+	-	+
5.	Крос на 5 км	+	-	-	-	+
6.	Біг на 100 м	+	+	+	+	+
7.	Біг на 100 м зі старту лежачи	-	-	+	-	-
8.	Човниковий біг 10х10 м	+	-	-	+	+
9.	Біг на 200 м	-	-	+	+	-
10.	Біг на 400 м	+	+	+	+	+
11.	Човниковий біг 4х50 м	-	-	-	+	-
12.	Човниковий біг 2х100 м	-	-	+	-	-
13.	Човниковий біг 4х100 м	+	+	+	+	+
14.	Човниковий біг 6х100 м з автоматом	-	-	+	+	+
15.	Лижна гонка на 3 км	-	-	+	+	-
16.	Лижна гонка на 5 км	+	-	+	+	+
17.	Лижна гонка на 10 км	-	-	-	+	
18.	Зіскок махом назад (назад з поворотом на 90 градусів) на перекладині	+	+	+	+	+
19.	Зіскок боком з пово- ротом на 90 градусів (махом вперед/назад) на брусах	+	+	+	+	+
20.	Стрибок ноги нарізно через коня (козла) у довжину	+	+	-	+	+
21.	Стрибок в довжину з місця	-	+	-	-	-

22.	Комплексна вправа на спритність	+	+	+	-	+
23.	Підтягування на перекладині	+	+	+	+	+
24.	Підйом переворотом на перекладині	+	+	+	+	+
25.	Підйом силою на перекладині	-	-	+	+	+
26.	Піднімання ніг до перекладини	-	-	-	-	+
27.	Комбінована силова вправа на перекладині	-	-	-	-	+
28.	Комплексно-атлетична вправа	-	+	-	-	-
29.	Згинання та розгинання рук в розмахуванні на брусах	+	-	+	-	-
30.	Згинання та розгинання рук на брусах	-	+	+	+	+
31.	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи	-	-	+	+	+
32.	Згинання та розгинання тулуба	-	-	-	-	+
33.	Комплексна силова вправа	+	+	+	+	+
34.	Стрибки зі скакалкою	-	-	+	+	-
35.	Вправа на гнучкість	-	-	+	-	-
36.	Комплексна координаційна вправа	-	-	+	-	-
37.	Піднімання гири 8 кг (ривок)	-	-	+	+	+
38.	Піднімання гири 16 кг (ривок)	-	-	+	+	+
39.	Піднімання гири 24 кг (ривок)	+	+	+	+	+
40.	Піднімання двох гирь 16/24 кг (поштовх, поштовх по довгому циклу)	-	-	+	+	+
41.	Присідання з гирею 24 кг	-	+	-	-	-
42.	Сальто вперед (назад) на батуті	+	+	+	-	+

43.	Оберти на стаціонарному гімнастичному колесі	+	+	+	+	+
44.	Оберти на рухомому гімнастичному колесі	+	-	-	+	+
45.	Оберти на лопингу з поворотами (в обидва боки – 20 обертів)	+	+	+	-	+
46.	Кут в упорі на брусах	+	+	+	-	+
47.	Утримання тулуба у горизонтальному положенні	-	-	+	-	-
48.	Стійка на руках	-	-	+	-	-
49.	Ходіння на руках	-	-	+	-	-
50.	Марш-кидок на 5 км	+	+	+	+	+
51.	Марш-кидок на 10 км	+	+	+	+	+
52.	Марш на лижах на 5 км	-	+	-	+	+
53.	Марш на лижах на 10 км	+	+	-	+	+
54.	Воснізований крос на 3 км з метанням гранати Ф-1 та стрільбою	-	-	+	-	+
55.	Загальна контрольна вправа на єдиній смугі перешкод	+	+	+	+	+
56.	Спеціальна контрольна вправа на єдиній смугі перешкод	-	-	+	-	+
57.	Подолання єдиної смуги перешкод у складі підрозділу	+	-	-	-	+
58.	Біг з подоланням смуги перешкод у складі підрозділу	+	-	-	-	+
59.	Біг на 1100 м з подоланням смуги перешкод у складі підрозділу	-	-	+	+	+
60.	Біг на 3100 м з подоланням смуги перешкод у складі підрозділу	-	-	+	-	+
61.	Біг на 3 км з перешкодами	-	-	+	+	-

62.	СКВ на ССП		-	-	+	+
63.	СКВ на ССП		-	-	+	+
64.	СКВ на ССП		-	-	+	+
65.	СКВ на ССП		-	-	+	+
66.	СКВ на ССП		-	-	+	+
67.	Вправа на єдиній спеціальній смузі перешкод армій НАТО	-	-	-	-	+
68.	Метання гранати на дальність (на точність)	-	-	-	+	+
69.	Метання гранати ф-1 на дальність	-	+	+	+	-
70.	Плавання в обмундированні зі зброєю	+	+	+	+	+
71.	Плавання на 100 м вільним стилем (способом «брас»)	-	-	-	+	+
72.	Плавання на 100 м у спортивній формі	-	+	+	-	-
73.	Пірнання в довжину	+	+	+	+	+
74.	Комплексна вправа на воді (для льотного складу Повітряних Сил)	-	-	-	-	+
75.	Веслування на шести-веслових морських ялах на 2 км	-	-	+	+	+
76.	Спеціальна контрольна вправа для особового складу надводних кораблів та підводних човнів	-	+	+	+	-
77.	Комплекс прийомів рукопашного бою (РБ-1)	+	+	+	+	+
78.	Комплекс прийомів рукопашного бою (РБ-2)	+	+	+	+	+
79.	Комплекс прийомів рукопашного бою (РБ-3)	+	+	+	+	+
80.	Комплекс вільних вправ № 1	+	+	+	-	+

81.	Комплекс вільних вправ № 2	+	+	+	-	+
82.	Комплекс вільних вправ № 3	-	-	+	-	+
83.	Комплекс вільних вправ № 4	-	-	+	-	+
УСЬОГО:		31 вправа	33 вправи	49 вправ	40 вправ	55 вправ

У Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України – 2021 кількість фізичних вправ, що входять до змісту фізичної підготовки військовослужбовців було збільшено до 55. Аналіз змісту вправ загальної фізичної підготовки засвідчив аналогічність з НФП-87 (єдина смуга перешкод у складі підрозділу, біг на 1100 м з подоланням смуги перешкод у складі підрозділу, крос на 5 км), з НФП-1997 (зіскок махом назад з поворотом на 90 градусів на перекладині, зіскок боком з поворотом на 90 градусів (махом вперед/назад) на брусах, стрибок ноги нарізно через коня (козла) у довжину, комплекси вільних вправ, комплекси рукопашного бою), з НФП-2009 (чотири комплекси вільних вправ, комплекси рукопашного бою), з ТНФП-2014 (спеціальні контрольні вправи на спеціальних смугах перешкод). Додатково включені вправи загальної фізичної підготовки (підйом силою на перекладині, піднімання ніг до перекладині, комбінована силова вправа на перекладині, згинання та розгинання тулуба), спеціальної фізичної підготовки (вправа на єдиній спеціальній смузі перешкод армій НАТО, комплексна вправа на воді для льотного складу Повітряних Сил) [4; 5].

Таким чином, аналіз змісту фізичних вправ Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України – 2021 засвідчив аналогічність з НФП-1987, НФП-1997, НФП-2009, ТНФП-2014 із незначними скороченнями та доповненнями. Процентне співвідношення вправ: загальної фізичної підготовки 60%, рукопашної підготовки 5% та спеціальної фізичної підготовки 35%.

Проведений аналіз змісту фізичних вправ настанов з фізичної підготовки ЗС України в період з 1991 року по теперішній час дозволяє зробити наступні висновки:

- чітко відстежується тенденція до збільшення кількості фізичних вправ програми фізичної підготовки військовослужбовців (від 31 вправи у НФП-87 до 55 вправ у ІФП в системі МОУ-2021);

- збільшується частка вправ для розвитку спеціальних якостей та удосконалення військово-прикладних навичок до 40% від загальної кількості фізичних вправ;

- у настановах ЗС України залишаються фізичні вправи, що були притаманні радянській системі підготовки військових фахівців (комплекси вільних вправ, гімнастичні елементи на перекладині та брусах);
- зміст прийомів рукопашного бою (рукопашної підготовки) не змінюється з 1987 року.

Література:

1. Воєнна доктрина України (Стратегія воєнної безпеки України). Проект. URL: https://www.mil.gov.ua/content/public_discussion/proj_vdu.pdf. (дата звернення: 26.05.2023).
2. Інструкція з підготовки до вступу на курс спец призначенців ССО ЗС України: сайт URL: <http://sof.mil.gov.ua/ready>. (дата звернення: 26.05.2023).
3. Кузнецов М. В. Удосконалення фізичної підготовки кандидатів у підрозділи Сил спеціальних операцій Збройних Сил України : автореф. дис. ... кан. з фіз. вих. Дніпро : 2018. 21 с.
4. Наказ Міністерства оборони України від 05 серпня 2021 року № 225 «Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України».
5. Настанова з фізичної підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України (Наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України 14 лютого 2022 року № 36од).

СУТЬ СИСТЕМИ «COMPREHENSIVE SOLDIER AND FAMILY FITNESS» ТА МОЖЛИВІСТЬ СТВОРЕННЯ ПОДІБНОЇ МОДЕЛІ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Куцька О. М.

*доктор історичних наук, професор,
начальник кафедри воєнної історії,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
м. Львів, Україна*

Зважаючи на те, що Україна планомірно робить кроки наближення до структур Північноатлантичного альянсу та враховуючи те, що наша держава понад 9 років веде збройний опір агресії з боку Російської Федерації, програми за типом «Comprehensive Soldier and Family

Fitness» (CSF2), яка має за мету розвиток стійкості та навичок підвищення ефективності службової діяльності, набуває неабиякої важливості. Актуальна вона й для ВВНЗ, оскільки все більше курсантів мають бойовий досвід та потребу у психологічній підтримці.

Тут хотілось би наголосити, що першопочатково програма CSF2 називалась «Комплексний фітнес для солдатів», а зараз «Всебічний солдатський та сімейний фітнес». Ця зміна окреслює потребу роботи не лише з військовослужбовцями та працівниками ЗС, але й є доступною для сімей діючих солдатів та офіцерів. Керівництвом щодо порядку використання програми CSF2 є настанова Army Regulation 350-53 [2].

Основні компоненти програми CSF2 [1; 4]:

Перший компонент програми – онлайн самооцінка і саморозвиток. CSF2 надає всім військовослужбовцям, членам їх сімей та цивільним особам, які працюють у ЗС США можливість провести онлайн-конфіденційну самооцінку. Глобальний інструмент оцінки (GAT) був однією з перших ініціатив в рамках програми CSF2. Проходження опитування / обстеження за допомогою GAT 2.0 є обов'язкою щорічною вимогою для військовослужбовців.

Другий компонент програми CSF2 – безпосереднє навчання. Практична підготовка проходить у центрах CSF2, які розміщені по всій території США. Кандидатури, відібрані керівниками підрозділів в якості майбутніх тренерів з психологічної стійкості (MRTs – Master Resilience Trainer Course), відвідують 10-денний навчальний курс в одному з ряду навчальних закладів MRTs.

Третій компонент програми – виміри та оцінка. В рамках програми CSF2 проводиться постійна оцінка її ефективності. Це відбувається за допомогою наукових досліджень, що проводяться групою по оцінці та дослідженню програми CSF2 і внутрішніми інспекціями армії США. За наслідками досліджень публікуються технічні звіти про ефективність впровадження програми.

Не заперечуючи усі переваги програми «Comprehensive Soldier and Family Fitness», варто окреслити й певні її недосконалі елементи, які слід врахувати при створенні подібного вітчизняного продукту для ЗС України. Так можна виокремити наступні критичні оцінки щодо програми CSF2 [3; 4; 5]:

1. Незадоволення від ознаки «духовний вимір (придатність)», а саме просування у тестах та «виправних» матеріалах твердження щодо важливості бути віруючим над вибором бути атеїстом.

2. Окремі дослідники підіймають питання щодо нижчих показників довіри жінок-солдатів до програми CSF2, зокрема й тому, що експуальне насильство не передбачене як травма у загальноприйнятому тесті.

3. На початку впровадження програми CSF наголошувалось на тому, що вона є «дослідницькою», і тому має бути передбачений певний захист, який регулярно надається тим, хто бере участь у дослідницьких проектах.

4. В опонентів програми CSF викликало сумніви те, наскільки 10-ти денна програма навчання надаватиме знання для інструктування інших.

5. Критичним вважався й той факт, що військовослужбовці не зобов'язані брати участь у програмі CSF. Саме добровільність у проходженні онлайн-тестів в умовах армії ставилась під сумнів.

6. Підіймались й інші питання: Чи може тренування насправді заподіяти шкоду? Чи не будуть солдати, які пройшли навчання психологічної стійкості у бою, ігнорувати або недооцінювати реальні небезпеки, тим самим піддаючи себе, своїх товаришів чи цивільних осіб підвищеному ризику? Посилюючи стійкість перед загрозою, можливо, підготовка за програмою CSF призведе солдатів до участі в діях, які згодом можуть викликати жаль (наприклад, розстріл цивільних осіб на блокпості в неоднозначній ситуації), тим самим збільшуючи можливість появи післябойових психологічних труднощів?

Звичайно такої потужної платформи із психологічної підтримки та реабілітації як у країнах Північноатлантичного альянсу у нас наразі немає. Водночас:

1. У кожному навчальному підрозділі ВВНЗ існує посада заступника з морально-психологічного забезпечення, який є професійним фахівцем в галузі роботи з особовим складом.

2. Переймаючи досвід країн-членів НАТО, з українськими військовослужбовцями проводяться різного роду психологічні тренінги.

3. Певну підтримку (у тому числі психологічну) військовослужбовці, працівники ЗУ та члени їх сімей можуть отримати у Центрах культури, просвіти та дозвілля (колишні Будинки офіцерів).

4. У ЗС України мають право діяти громадські інститути: добровільні об'єднання військовослужбовців та членів їхніх сімей, працівників, збори особового складу, ради офіцерів, ради сержантів, ради сімей військовослужбовців військових частин, інші добровільні об'єднання громадян у ЗСУ, які створюються з метою реалізації і захисту їхніх соціальних прав та використання суспільного потенціалу в інтересах людини та колективу.

Висновки. Модель оцінювання та розвитку психологічної стійкості військовослужбовців, працівників ЗС та їх сімей за програмою CSF2 можна визнати доволі досконалою, це підтверджує: по-перше, 14 років її експлуатації в армії США; по-друге, звіти відповідних комісій щодо її

дієвості та економічної виправданості; по-третє, сам підхід до роботи з особовим складом. Українським ЗС можна взяти CSF2 як базову програму, оскільки створювати щось нове, що потребуватиме довгострокових експериментів, немає часу в силу значної кількості вітчизняних військовослужбовців, які зазнали різного роду впливу на психологічний стан в ході російсько-української війни. При наповненні контенту програми оцінювання та розвитку психологічної стійкості для українських військовослужбовців, працівників ЗСУ та їх сімей варто враховувати особливості української ідентичності: внутрішньодержавні історичні виклики, військові традиції, психологічну, національну, релігійну нетерпимість, гендерні особливості, вікові потреби, умови навчання тощо.

Література:

1. Ткаченко В., Костюкова Н. До проблеми організації психологічної підготовки до бойових дій в арміях країн НАТО. *Вісник Національного університету оборони України*. Київ. 2018. № 2(50). С. 119–126.
2. Army Regulation 350-53. Training «Comprehensive Soldier and Family Fitness». Headquarters, Department of the Army. Washington, DC. 2014. 29 p. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/pdf/web/r350_53.pdf (Access date: 18.04.2023).
3. Cornum R., Matthews M., Seligman M. Comprehensive Soldier Fitness. Building Resilience in a Challenging Institutional Context. *American Psychologist*. 2011. Vol. 66. No. 1, 4–9. P. 4–9. DOI: 10.1037/a0021420 URL: https://www.academia.edu/75937378/Comprehensive_Soldier_Fitness_Building_resilience_in_a_challenging_institutional_context (Access date: 01.05.2023).
4. The Comprehensive Soldier and Family Fitness Program Evaluation. Report № 4: «Evaluation of Resilience Training and Mental and Behavioral Outcomes». 2013. (4):19. April. 43 p. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=pdharms> (Access date: 01.05.2023).
5. The Comprehensive Soldier Fitness Program's Unconstitutional Soldier Fitness Tracker and Global Assessment Tool. Army Pentagon Washington, DC 20310-0101. 2010. 7 p. URL: https://www.militaryreligiousfreedom.org/docs/spirituality_testing_cnd.pdf (Access date: 01.05.2023).

ІНШИЙ ПОГЛЯД ВИЗНАЧЕННЯ «ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ»

Лук'яненко В. С.

*консультант-експерт центру організації освітнього процесу
та наукової роботи,*

*Інститут Управління державної охорони України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Спілкуючись з абітурієнтами або громадянами, які не мають відношення до системи правоохоронної діяльності чи військових формувань, утворених відповідно до законів України, лише незначний відсоток співрозмовників має хоч якісь уявлення про заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, а сама «специфіка» їхньої діяльності взагалі не зрозуміла. Всім нам відоме визначення «заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання», встановлене пунктом 6¹ частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту» [1], що не надає повної характеристики таких закладів вищої освіти. Більше того, вказана дефініція трактує призначення таких закладів вищої освіти виключно для задоволення потреб МВС та Мін'юсту.

То в чому ж полягає саме специфіка закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання та чи притаманна вона іншим закладам вищої освіти України?

Хотів би розглянути, а, можливо, й запропонувати певний алгоритм формування майбутнього профільного фахівця/професіонала. Навіщо ми здобуваємо вищу освіту? Можна сформулювати багато відповідей на це запитання, та в кінцевому підсумку метою буде лише матеріальне збагачення. Хто б що не казав, та один з основних процесів діяльності людини – це економічна активність, спрямована для накопичення своїх прибутків. Правильне обрання абітурієнтом майбутньої спеціальності та подальшої професії – один з основних чинників формування майбутнього профільного фахівця/професіонала. А кваліфікований працівник на підприємстві (організації, установі тощо) – запорука розвитку останнього та країни в цілому.

На мою думку, однією з рушійних сил для формування майбутнього профільного фахівця/професіонала є стейкхолдери. З метою приваблення абітурієнтів у системі освіти поширеними є «Ярмарок професій», «День відкритих дверей» та інші профорієнтаційні заходи закладів освіти. Вони спрямовані на ознайомлення абітурієнтів з умовами навчання, майбутніми професіями, перспективами тощо, але

абітурієнт в реальності не усвідомлює, ким він буде працювати, в яких умовах та чи зможе самореалізуватися за певним фахом з урахуванням своїх психофізіологічних особливостей, і саме це розуміння та усвідомлення можуть забезпечити стейкхолдери.

Стейкхолдери наразі проводять певну профорієнтаційну роботу, звертаються до закладів освіти з пропозиціями для випускників. Їхні дії спрямовані здебільшого на здобувачів освіти, які завершили навчання або перебувають на завершальному етапі. Мають місце випадки з пропозиціями стейкхолдерів для випускників у подальшому їх навчанні або підвищенні кваліфікації, зумовлені вимогами конкретного виду роботи за майбутньою професією/посадою. Також існує такий негативний чинник, як «робота не за спеціальністю». Випускники, отримавши диплом за конкретною спеціальністю та кваліфікацією, працюють зовсім в інших галузях, і вже залежно від своєї професії/посади знову починають довготривалий і складний процес навчання та формування потрібних компетентностей. А як відомо, час – це гроші, як для працівника, так і для роботодавця.

Тому постає питання: чому б не стимулювати стейкхолдерів для систематичної профорієнтаційної роботи з обов'язковим відвідуванням виробництва під час вступної кампанії, а найважливіше – як їх залучати до освітньої діяльності закладу вищої освіти на етапі формування індивідуальних навчальних планів та індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти? Укладати трьохсторонні угоди на підготовку здобувачів вищої освіти (заклад освіти – стейкхолдер – здобувач вищої освіти), спільно готувати освітні програми підготовки, в яких конкретний стейкхолдер буде встановлювати додаткові до визначених стандартами вищої освіти компетентності та програмні результати навчання за відповідними освітніми програмами.

Як результат участі стейкхолдера в освітній діяльності:

- заклад вищої освіти може отримати від зацікавленого стейкхолдера матеріально-технічну базу, можливе додаткове фінансування, бази практик за майбутнім місцем роботи випускника, додаткове стимулювання до навчання здобувачів вищої освіти, збільшить відсоток працевлаштування випускників саме за отриманою спеціальністю та кваліфікацією, отримає підвищення рейтингу закладу вищої освіти та, як наслідок, збільшення кількості вступників;

- стейкхолдер отримає профільного фахівця/професіонала, який відразу буде готовий до якісного виконання своїх обов'язків/роботи та не потребуватиме додаткового часу і ресурсів на підготовку або перепідготовку;

- здобувач вищої освіти під час профорієнтаційної роботи стейкхолдерів з обов'язковим відвідуванням виробництва зможе

свідомо визначитися з обранням майбутньої спеціальності та професії, матиме стимулювання до навчання, а зокрема, поглиблено вивчатиме певні напрямки діяльності стейкхолдера, підсвідомо вважатиме себе уже працевлаштованим, що, на мою думку, сконцентрує його увагу на навчанні, а не на серфінгу сайтів з пошуку роботи й постійних сумнівах з приводу обрання спеціальності (і найголовніше – 99% працевлаштування після закінчення закладу вищої освіти (1% залишило на форсмажорні обставини)).

Вищенаведене дозволяє зробити висновок та запропонувати алгоритм формування майбутнього профільного фахівця/професіонала: 1) участь стейкхолдерів у вступних кампаніях з обов'язковим відвідуванням виробництва вступниками (за рахунок попередніх домовленостей із закладами вищої освіти та спільної організації такого заходу); 2) участь стейкхолдерів в освітній діяльності закладів вищої освіти (відповідно до укладених договорів): встановлення додаткових компетентностей та програмних результатів навчання за відповідними освітніми програмами, забезпечення закладів вищої освіти необхідною матеріально-технічною базою, надання баз практик за майбутнім місцем роботи, моніторинг результатів навчання, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти шляхом їх участі у процесі діяльності стейкхолдера, участь в атестації здобувачів вищої освіти; 3) направлення на навчання у відповідний заклад вищої освіти охочих влаштуватися на роботу, ще не маючи необхідних компетентностей.

Щодо стимулювання стейкхолдерів, то слід розглядати одним з чинників поточної якісної підготовки здобувачів вищої освіти закладами вищої освіти, що стане поштовхом для бажання співпрацювати.

Отже, повернемося до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання та самої суті специфіки їх діяльності. Сама специфіка, відповідно до частини четвертої статті 13 та статті 15 Закону України «Про вищу освіту» [1], полягає у праві державних органів своїми нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги щодо діяльності закладів вищої освіти, які належать до сфери їх управління. Тобто вимоги, які можуть частково не відповідати вимогам, встановленим МОН, а в окремих випадках потребують погодження з цим міністерством. Таке право надане Законом України «Про вищу освіту» з метою якісної підготовки здобувачів вищої освіти закладами вищої освіти за конкретними спеціальностями.

Якщо ми сфокусуємося на стейкхолдерах та їхній участі в освітній діяльності, спрямованій на встановлення додаткових компетентностей та програмних результатів навчання, формування переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти, спільне із закладом

вищої освіти формування індивідуальних навчальних планів та індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти, організації практичної підготовки здобувачів вищої освіти на своїх підприємствах (організаціях, установах тощо), то це все і встановлює особливі вимоги щодо підготовки здобувачів вищої освіти.

А отже, виникає запитання: чи можна звичайний заклад вищої освіти, який провадить освітню діяльність з урахуванням вищеперелічених вимог стейкхолдера, вважати закладом вищої освіти із специфічними умовами навчання? На мою думку, так.

Можливо, доцільніше було б не конкретизувати у пункті 6¹ частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту», що заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання призначені виключно для задоволення потреб МВС та Мін'юсту; а в назву частини четвертої статті 13 Закону України «Про вищу освіту» включити «Активні стейкхолдери» або «Активні роботодавці». Під «активними» мається на увазі зацікавленість та реальна робота, спрямована на розвиток, вдосконалення підготовки здобувачів вищої освіти та освіти в цілому.

І на завершення, внаслідок вищезазначених міркувань, з метою унеможливлення обмежень у діяльності закладів вищої освіти, враховуючи розмаїття та можливість державних органів створювати свої заклади вищої освіти, встановлюючи вимоги до їх функціонування та визначення статусів, пропоную заздалегідь врегулювати це питання шляхом внесення змін до Закону України «Про вищу освіту», а саме:

– пункт 6¹ частини першої статті 1 викласти в такій редакції:

«6¹) заклад вищої освіти з особливостями організації освітнього процесу – заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку здобувачів вищої освіти й інших осіб, та на який розповсюджується дія частини четвертої статті 13 цього Закону»;

– частину четверту статті 13 викласти в такій редакції:

«4. Державні органи, до сфери управління яких належать вищі військові навчальні заклади, заклад вищої освіти з особливостями організації освітнього процесу, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, а також активні роботодавці спільно з профільними державними органами мають право своїми або спільними з державними органами (для активних роботодавців) нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги щодо».

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Марченко О. Г.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціології та психології
факультету № 6 (права та масових комунікацій),
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Правові засади організації професійної підготовки фахівців для підрозділів і частин сектору безпеки та оборони України визначені у Конституції України, законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки» [1-4], підзаконних нормативно-правових актах, установчих документах. Так, у ст. 53 Конституції України зазначено: «Кожен має право на освіту ... Держава забезпечує доступність ... вищої освіти в державних ... навчальних закладах» [4]. Як слушно зазначає Т. Плачинда, закон України «Про вищу освіту» є одним із базових складників законодавства України про освіту, що формує нормативно-правові вимоги до організації та функціонування системи вищої освіти в Україні, її правові, організаційні, фінансові й інші засади. Зміни у законі відображають перебіг процесів урегулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України [6].

Вивчення положень закону України «Про вищу освіту» (із змінами) дозволило визначити новелу, яка розмежовує сутність понять «вищий військовий навчальний заклад» (ВВНЗ) і «заклад вищої освіти (ЗВО) із специфічними умовами навчання». Так, «ВВНЗ – заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського і старшинського) складу з метою задоволення потреб *Збройних Сил України*, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, *Служби безпеки України*, *Служби зовнішньої розвідки України*, інших розвідувальних органів України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері *охорони державного кордону*» (п. 6 ст. 1 закону України «Про вищу освіту» [1]), тоді як «ЗВО із специфічними умовами навчання – заклад вищої освіти

державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу *Національної поліції України*, начальницького складу з метою задоволення потреб *Міністерства внутрішніх справ України*, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері *цивільного захисту*, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері *виконання кримінальних покарань*» (п. 6¹ ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» [1]). Зазначена вище новела зафіксована в законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки» [2] і на законодавчому рівні визначає відомчу підпорядкованість, специфіку умов професійної підготовки фахівців сектору безпеки та оборони та України, що впливають на просторово-часове та функціональне об'єднання суб'єктів освітньої діяльності. Внесення згаданих змін зумовлене розбіжностями у профілі професійної підготовки та колі компетенцій фахівців сектору безпеки та оборони та України, оскільки саме профіль конкретного ЗВО є однією із його основних функційних характеристик, що визначає тенденції системного розвитку як мети та наслідку освітньо-професійної діяльності [6, с. 125].

Визначення особливостей професійної підготовки фахівців для різних частин і підрозділів сектору безпеки та оборони України у ВВНЗ і ЗВО із специфічними умовами навчання є предметом окремого дослідження. Зараз означимо деякі загальні риси професійної підготовки фахівців сектору безпеки та оборони. Так, у законі України «Про освіту» [3] зазначено, що забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівцях можливе за умов:

- реалізації автономії ЗВО як самостійності, незалежності і відповідальності у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод;
- організації освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу;
- заохочення здобувачів освіти до реалізації ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу, задоволення їхніх потреб, інтересів, надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;
- забезпечення академічної мобільності та академічної свободи науково-педагогічних працівників;
- можливості виконання наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності.

Специфіка умов реалізації права особистості на освіту проявляється в тому, що:

- здобувачі освіти переважно набувають статусу курсанта;
- підтримуються особлива статутна дисципліна, службова ієрархія, жорсткий контроль з боку керівництва за виконанням наказів;
- у процесі розробки навчальних планів надається пріоритет інтересам державної безпеки та оборони;
- підтримується постійна бойова готовність особового складу, відповідний уклад життя учасників освітнього процесу;
- реалізуються режим захисту державної таємниці, робота з таємними документами, закритість ЗВО як військової частини;
- переважають навчальні та виховні цілі над розвивальною метою в освітньому процесі;
- усвідомлюється необхідність узгодження принципів гуманізації та гуманітаризації освіти із специфічними засадами підготовки фахівців, здатних виконувати бойові завдання зі знищення противника, його озброєння, військової техніки;
- підтримуються особливі правила спілкування та понятійного апарату в контексті спеціальності (спеціалізації);
- здійснюється обов'язкова первинна військова підготовка курсантів, виконуються службові обов'язки протягом навчання (наряди, чергування тощо). Зауважимо, що виконання професійних і службових обов'язків моделює реальну фахову діяльність і передбачає реалізацію компонентів загальної та професійної компетентності, одержаних у процесі набуття освіти;
- підтримується загальноновстановлений розпорядок дня, що регламентує практично весь час курсантів, визначає невеликий термін для дозвілля, що проводиться переважно в місці дислокації ВВНЗ або ЗВО із специфічними умовами навчання;
- обов'язковим є проживання в гуртожитках казарменого типу (1–2 роки навчання), що супроводжується систематичним контролем за поведінкою та діяльністю курсантів з боку офіцерів курсової ланки;
- спостерігається різновіковий склад курсантських груп з різною професійною мотивацією, соціальним походженням, різними рівнями загальноосвітньої підготовки;
- підтримується особливий зовнішній вигляд, надається спеціальне екіпірування для виконання службових завдань, експлуатації спеціалізованої техніки, їжа приймається в їдальні у форменому одязі;
- спостерігається специфіка викладацьких колективів, підтримується особливий клімат у кожному колективі, чоловічий контингент переважає над жіночим як серед науково-педагогічних працівників, так і серед курсантів;

– висуваються високі вимоги до стресостійкості та адаптивності особистості внаслідок психологічної напруженості [5, с. 185–186].

Зауважимо, що освітня діяльність у ВВНЗ і ЗВО із специфічними умовами навчання проваджується згідно з положеннями установчих документів. Так, у Статуті Харківського національного університету внутрішніх справ зазначено, що «головними завданнями Університету є, зокрема, забезпечення культурного та духовного розвитку особистості, виховання в осіб, які навчаються в Університеті, поваги до ідеалів до громадянського суспільства, правової держави, найвищих соціальних цінностей та верховенства права з метою підвищення освітньо-культурного рівня та патріотичного виховання громадян» [7, с. 2].

Тож, вирішення комплексної проблеми професійної підготовки компетентних фахівців сектору безпеки та оборони України вмотивовує аналіз діяльності ВВНЗ, які готують спеціалістів для Збройних Сил України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України та ін., і ЗВО із специфічними умовами навчання, які забезпечують кадрові запиту Національної поліції України, сфери цивільного захисту, органів виконання покарань та ін. Визначено загальні риси освітніх установ, в перспективі передбачається визначення особливостей професійної підготовки фахівців для різних підрозділів і частин різної відомчої підпорядкованості у ВВНЗ і ЗВО із специфічними умовами навчання.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1986-20#Text>
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231>
4. Конституція України (із змінами, внесеними Законами України). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
5. Марченко О. Г. Теоретичні і методичні засади формування освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2020. 553 с.
6. Плачинда Т. С. Особливості організації освітнього середовища ЗВО авіаційного профілю. *Педагогічні науки: теорії, історія, інноваційні технології*. 2019. № 6(90). С. 120–129.

СТИПЕНДІЯ ЯК МОТИВАЦІЯ ДО ВИСОКОГО РІВНЯ УСПІШНОСТІ КУРСАНТІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Мельничук О. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін
факультету № 2,
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Широкомасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну зумовлює необхідність перегляду закладами вищої освіти системи МВС України підходів до підготовки поліцейських, оскільки сьогодні правоохоронець має відповідати вимогам часу, своєчасно та професійно реагувати на виклики сучасності. Зрозуміло, що така робота ЗВО МВС України проводиться – розробляються нові навчальні плани підготовки поліцейських, збільшується кількість годин практичної підготовки курсантів, розробляються і викладаються нові спецкурси, де проаналізовано досвід роботи вітчизняної поліції в умовах війни та акумульовано новітній європейський досвід правоохоронних органів тощо. У цьому сенсі слушною є думка А. Добровінського, що запозичення європейського досвіду у вітчизняну площину правового регулювання діяльності поліції обумовлюється необхідністю покращення рівня забезпечення прав людини правоохоронними органами; уніфікації принципів організації та виконання основних завдань органами Національної поліції; посилення співпраці Національної поліції з іншими зарубіжними правоохоронними органами з метою протидії транснаціональній злочинності [1, с. 102]. Саме тому заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання зобов'язані формувати у майбутніх працівників Національної поліції високий рівень професійних як знань, так і якостей особистості, заради ефективного вирішення покладених на них завдань.

Безперечно, що «специфічні умови навчання вимагають від курсантів відповідної соціальної, психологічної та дидактичної готовності»[2, с. 128], а рівень отриманих знань вже на першому курсі

має визначати якість подальшого сприйняття інформації та освоєння професії. Він залежатиме насамперед, від успіху їхньої адаптації до нових умов проживання, спілкування, служби та навчання.

У комплексі сформованих проблем особистості курсантів, питання їх мотивації до успішного навчання та набуття професійних навиків стає останнім часом одним з найважливіших. Отже, як стверджує Ю. Михайлова, «мотивація стає найголовнішою рушійною силою у формуванні майбутнього спеціаліста і професіонала»[3, с. 235]. Можна лише додати, що одним із основних мотивів є матеріальна підтримка здобувача.

Спеціальне дослідження питання мотивації курсантів А. Невиніцина та Ю. Ушакової дозволяє нам виділити ієрархію зовнішніх та внутрішніх мотивів. Так, на думку науковців, зовнішня мотивація – це мотивація, не пов'язана зі змістом певної діяльності, але обумовлена зовнішніми обставинами, а тому включає наступні мотивуючі фактори: прагнення курсанта досягти успіху в навчальному закладі; прагнення до здобуття високої стипендії чи визнання; престижної роботи, тощо. Тоді як внутрішня мотивація, за висновками авторів, – це мотивація, пов'язана із самим змістом освіти, що включає самореалізацію, розвиток ідеї, творчості, самоствердження, переконання, особистісного зросту тощо» [4, с. 266].

З іншої сторони більш чіткий поділ мотиваційних стимулів може бути визначений за матеріальною ознакою, оскільки матеріальні стимули приваблюють здобувачів освіти у навчальний заклад, а нематеріальні утримують в ньому. Необхідність дослідження матеріальних чинників обумовлена й умовами воєнного стану, адже фінансова складова впливає на відчуття захищеності та фінансової стабільності у курсантів.

Відповідно до Постанови КМУ № 988 від 11.11.2015 р. «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» (в редакції Постанови КМУ № 147 від 17.02.2023 р.), посадовий оклад здобувачів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, із числа осіб, які не перебували на службі в поліції перед зарахуванням на навчання за програмами підготовки фахівців освітніх ступенів бакалавра, магістра(першого і другого року навчання) складає 620,00 гривень [5].

З метою вивчення питання мотивації стипендії до високої успішності курсантів, нами було досліджено відповіді 280 респондентів – курсантів 1 та 2 курсу Харківського національного університету внутрішніх справ (далі – ХНУВС). На запитання: «Чи може стипендія мотивувати вас до навчання?», 84,2% респондентів відповіли – «так», і лише 15,8% – «ні». Проте при відповіді на питання: «Чи може високий

рівень стипендії мотивувати вас до навчання на високі бали?» результат був позитивним вже на 88,5%, тобто на 4,3% вище попереднього показника.

Високий рівень успішності здатні показати курсанти при отриманні стипендії, яка перевищує звичайну з коефіцієнтом в 1,5 рази, а саме – 12,2% респондентів; з коефіцієнтом в 2 рази, вже – 16,1%; з коефіцієнтом в 3 рази – 19%, а з коефіцієнтом, що перевищує 3 рази – 52,7% респондентів. Тобто переважна більшість курсантів буде мотивована до здобуття високих знань при досягненні грошових виплат більш ніж 2 тис. грн. Попри все, стати лідером у колі курсантів та заслужити повагу серед викладачів, мріють 25,9% респондентів.

Оскільки загальною кінцевою метою навчання у ЗВО системи МВС України є професійна підготовка фахівців, то ставлення студентів до своєї майбутньої професії можна, на думку Н. Сергієнка, розглядати як форму і міру ухвалення кінцевої мети навчання. Найбільш узагальненою формою відношення людини до професії є професійна спрямованість, яка характеризується як інтерес до професії і схильність займатися нею [6, с. 170]. Оцінюючи формування кінцевої мети здобувачами ХНУВС, можна стверджувати що переважна більшість з них, а саме 88,2% вступали до ЗВО задля бажання стати професіоналом та здобути високі знання; незначна частина, а саме 8,2% – заради прагнення виконати освітньо-професійну програму та отримати документ про вищу освіту державного зразка; 9% – заради бажання батьків і лише 0,4% респондентів – заради ухилення від участі у військових діях.

Результати дослідження особливостей мотивації до освітньої діяльності курсантів дозволили нам обґрунтувати наступні висновки: по-перше, переважна більшість здобувачів вищої освіти зі специфічними умовами навчання характеризуються мотивацією на здобуття високих знань і опанування професії поліцейського, до того ж третя частина з них характеризується високим рівнем мотивації до успіху та визнання лідерства; по-друге, суттєве збільшення грошового забезпечення (стипендії) для значної частини курсантів дозволить прискорити не лише досягнення поставлених ними цілей, але й реалізувати їх на високому рівні успішності.

Література:

1. Добровінський А. В. Європейські стандарти діяльності поліції та їх реалізація в Україні. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України. Харків, 2019.URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/47.pdf

2. Павлова А. В., Поліщук Г. С. Адаптація курсантів до умов освітнього середовища вищого навчального закладу МВС із специфічними умовами навчання. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4139/1/-%20%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%20%20%D0%BE%D1%81%D1%82._p126-127.pdf

3. Михайлова Ю. О. Шляхи підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання вищих навчальних закладах системи МВС України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. Вип. 3. С. 234–241. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_3_33

4. Ушакова Ю. В., Невиніцин А. М. Професійна мотивація та її роль у вивченні професійно-орієнтованих дисциплін майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення. Портал наукових часописів ЦДУ ім. В. Вінниченка «Наукові записки. Серія: Педагогічні науки». URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/arkhiv-publikatsii/568-general-information/naukovi-chasopysy-tdpu/pedahohichni-nauky/publikatsii/9835-profesiyna-motyvatsiya-ta-yiyi-rol-u-vyvchenni-profesiynoorientovanykh-dystsyplyn-maybutnikh-dyspetcheriv-z-aeronavihatsiynoho-zabezpechennya>

5. Постанова Кабінету Міністрів України № 988 від 11.11.2015 року «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» (в редакції Постанови КМУ № 147 від 17.02.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2015-%D0%BF#Text>

6. Сергієнко Н. П. Особливості мотивації до навчальної діяльності курсантів. *Фаховий збірник наукових праць «Габітус» Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. Психологія особистості*. 2021. Випуск 30. С. 169–173. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/14255>

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОФІЦЕРА-ПРИКОРДОННИКА ЯК СКЛАДОВОЇ ЙОГО ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Мірошніченко В. І.

*доктор педагогічних наук, професор,
начальник кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін,*

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна*

Численні дослідження підтверджують, що культура – це суто суспільне явище, яке пов'язане з життєдіяльністю людини [1–3]. Але, протікаючи у нерозривному зв'язку зі всіма іншими суспільними явищами, процеси культури мають свою специфіку, яка веде до розуміння культури як системи матеріальних та духовних цінностей. У цьому розумінні людина є перш за все істота культурно-історична, її людські якості є результатом засвоєння нею мови, ціннісних орієнтацій суспільства, тієї національної та професійної спільноти, до якої вона відноситься, а також досвіду та навичок, традицій, звичаїв попередніх поколінь та створених нею самою.

Однією з проблем формування та розвитку професійної культури офіцера-прикордонника є моральна деформація його особистості. Як відомо, усяка влада є випробуванням для моральності людини. Завжди існує спокуса використати свою владу, службове становище в особистих цілях. Третьою причиною є недосконалість нашого законодавства, що відстає від життя і часто є гальмом у боротьбі зі злочинністю. Під впливом цих чинників у офіцера-прикордонника внаслідок його моральної деформації можуть виявлятися елементи не професійної, а корпоративної моралі. Професійний обов'язок відображає той аспект професійно-моральних відносин, що виявляють себе у вигляді спонукань офіцера-прикордонника до дій, і є необхідними для здійснення ним професійних, службових обов'язків. На виході будь-яка професійна діяльність орієнтована на задоволення тих чи інших суспільних потреб, отже необхідно прагнути до того, щоб її результат улаштовував суспільство. Однак є обставини, здатні значною мірою звести це прагнення нанівець. Науковці говорять про них так: статистичний характер суспільних явищ та ймовірність наших знань про майбутнє обумовлюють неможливість однозначно пророчити розвиток подій у багатьох середовищах навколишньої діяльності,

передбачити майбутній стан у всіх деталях і тонкощах. Це означає, що будь-яка професійна діяльність, якщо вона має творчий характер, так чи інакше приречена на непередбачуваність наслідків. Тому офіцер-прикордонник у деяких випадках змушений ризикувати у своїх діях заради відстоювання інтересів суспільства.

Ризик являє собою його особиста відповідальність за правильність прийняття рішень. Ступінь доступності ризику може змінюватися залежно від обставин. У всіх випадках ризик повинен бути виправданим. Професійну відповідальність треба не тільки активно виховувати в собі, але й навчатися їй. Бути професійно відповідальним – означає гарантувати суспільству якісне виконання свого професійного обов'язку та уміти знаходити можливість для цього за будь-яких обставин. Черговим гарантом професійної культури офіцера-прикордонника є його «професійна свідомість». Ця категорія, як підкреслюють філософи, позначає колективну пам'ять професійної спільноти про емоційні стани, пережиті людиною в ході роботи, що утворюють тим самим внутрішнє середовище процесу діяльності. Професійна свідомість офіцера-прикордонника стимулює у нього відповідальну професійну поведінку в службовій діяльності та попереджає безвідповідальну.

Категорія «професійна честь» відображає ще один аспект професійно-моральних відносин, що має ціннісну природу. Його норми відтворено у залежності між моральним рівнем певної професійної спільноти та ставленням суспільства до професії офіцера-прикордонника. Сприйняте особистістю, воно викликає в нього готовність жити та діяти таким чином, щоб не посоромити професійну честь, тобто формується відповідна психологічна установка. Прагнення підтримати професійну честь перетворюється на істотний мотив відповідальної професійної поведінки офіцера-прикордонника. Представлена в самосвідомості особистості своєю раціональною ланкою, установка на підтримку професійної честі є для офіцера-прикордонника критерієм під час самооцінювання ним власних вчинків. Однак, як і в усіх випадках освоєння індивідом професійно-моральних вимог професійної групи, і міра, і глибина змісту поняття «професійна честь» не є однаковими. Природно, не однаковою виявляється і міра відповідності індивідуально-професійної поведінки, яка є критерієм професійної честі. На одному полюсі тут перебувають ситуації, у яких офіцери-прикордонники виявляють чудеса самовладання та мужності в ім'я підтримання професійної честі. На другому полюсі – ситуації, коли у вчинках офіцерів-прикордонників присутня хіба що здатність до захисту честі офіцера – дій, орієнтованих на приховання неузгодженості між професійно-моральними підходами

до виконання професійного обов'язку та загальними моральними законами.

У різних професійних об'єднаннях (спільнотах) відповідно до особливостей змісту професійного обов'язку акцентуються різні вияви професійної честі. Про фахівця, що високо несе свою професійну честь, незмінно складається стійка, схвалена суспільством думка. Найчастіше вона набуває форми репутації. Отже, репутація офіцера-прикордонника – це реакція суспільства на результати його професійної діяльності, рівень його майстерності. Тому справа честі офіцера-прикордонника – так виконати свої службові і цивільні обов'язки, щоб заслужити повагу громадян, усього суспільства. Дуже важливими категоріями професійної культури офіцера-прикордонника є і такі якості його особистості, як чесність, правдивість, сумлінність, гуманність та ін.

За результатами проведеного нами теоретичного аналізу і систематизації отриманих знань сформовано висновок, що формування та засвоєння офіцером-прикордонником таких понять, як «професійна спрямованість», «професійна компетентність», «професійний обов'язок», «професійна відповідальність», «професійна свідомість», «професійна честь» характеризуватиме не тільки рівень його загальної культури, а й буде першоосновою виконання ним своїх службових обов'язків що приведе до розвитку його професійної культури. У цій площині одним із чергових завдань дослідження буде пошук шляхів розвитку професійної культури офіцерів-прикордонників в умовах їхньої службової діяльності.

Одним із найважливіших показників високого професіоналізму прикордонника є бездоганність у діях щодо виконання службового обов'язку тощо. Ця бездоганність дій є професійною складовою загальної культури офіцера. На основі постійного співставлення з цією нормативною вимогою відбувається корегування підготовки навчання підрозділів, доведення умінь персоналу до професіоналізму.

Отже, розуміємо професійну культуру офіцера-прикордонника як проекцію його загальної культури у сферу професійної діяльності. Вона виявляється у високому професіоналізмі прикордонника, його глибоких і міцних професійних знаннях та вмінні застосовувати їх на практиці, професійній майстерності. Оскільки професійна культура офіцера-прикордонника є складовою його загальної культури, вдосконалення загальнокультурного рівня передбачає розвиток професійної культури особистості, і навпаки.

Література:

1. Шевченко Г. П., Рашидова С. С. Духовні основи патріотичного виховання: монографія. Луганськ, 2012. 198 с.

2. Мірошніченко В. І. Розвиток правової культури офіцерів-прикордонників на основі використання андрагогічного підходу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : збірник наукових праць. Вип. 3(92). Сєверодонецьк : вид-во СНУ імені Володимира Даля, 2020. С. 150–162.

3. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 320 с.

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ НА ВСТУП ДО ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Назаренко В. В.

*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри лісових культур, меліорацій
та садово-паркового господарства,
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Гармаш А. В.

*старший викладач кафедри лісових культур, меліорацій
та садово-паркового господарства,
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Вступ до закладів освіти є одним з вирішальних етапів у формуванні та розвитку особистості молодшої людини. Цей процес має особливе значення в контексті воєнного конфлікту, коли забезпечення якісної освіти стає особливим завданням для українського суспільства. В даному дослідженні ми розглянули вступ до закладів зі специфічними умовами навчання в Україні до війни і під час війни, а також його вплив на подальший розвиток країни.

Початок воєнного конфлікту в Україні змінив умови вступу до закладів освіти [1]. Конфлікт призвів до значних змін у соціально-економічному полі країни та створив серйозні виклики для освітньої системи. Багато закладів освіти опинилися в зоні конфлікту і були частково чи повністю зруйновані, що ускладнило процес вступу для багатьох абітурієнтів.

Дані, щодо вступу до закладів зі специфічними умовами навчання в Україні, а саме бакалаврського рівня на базі ПЗСО, денної форми навчання за 2021 та 2022 роки наведені в таблиці 1. З наведених даних видно, що, незважаючи на складні умови, вступ до закладів освіти в Україні під час воєнного конфлікту продовжувався. Було розроблено спеціальні програми та програми для військових та їх дітей, які сприяли кращим можливостям отримання освіти. Також, були спрощені умови вступу на контрактних умовах, в деяких регіонах це збільшило кількість вступників в 2022 році [2].

Таблиця 1

Кількість вступників до закладів зі специфічними умовами навчання

№ п/п	Назва ВНЗ	Кількість вступників на базі ПЗСО	
		2021 рік	2022 рік
1.	Національна академія внутрішніх справ	662	731
2.	Донецький державний університет внутрішніх справ	162	108
3.	Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ	429	502
4.	Львівський державний університет внутрішніх справ	557	476
5.	Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка	76	87
6.	Одеський державний університет внутрішніх справ	222	290
7.	Харківський національний університет внутрішніх справ	499	300

В областях, де проводилися активні бойові дії, кількість абітурієнтів знизилася, в більш спокійних регіонах вона збільшилася. Це означає, що інтерес вступників до закладів зі специфічними умовами навчання не знизився, не зважаючи на війну, зміна кількості вступників в ВНЗ пов'язана з місцем знаходження абітурієнтів. Загальна кількість вступаючих знизилася, але не суттєво і спричинена зовнішніми факторами, а не відсутністю бажання вступати саме до закладів зі специфічними умовами навчання. Уряд та навчальні заклади зробили значні зусилля для забезпечення доступності освіти для всіх бажаючих, у тому числі тих, хто зазнав змін та втрат у житті через війну.

Освіта в умовах війни має свої особливості і вимагає адаптації навчального процесу до складних умов. з цією метою, були розроблені спеціальні навчальні програми та методики, спрямовані на формування навичок, які були особливо важливі в умовах воєнного конфлікту, наприклад, першої медичної допомоги або психологічної підтримки. Крім того, відбулося активне впровадження дистанційного навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволило забезпечити можливість навчання навіть тим, хто перебуває в зоні бойових дій.

Загалом, вступ до закладів освіти зі специфічними умовами навчання в Україні забезпечує достатню кількість правоохоронних органів, українська освітня система продовжує надавати можливості для здобуття якісної освіти, надалі рухається в напрямку європейської освіти, згідно запланованої стратегії розвитку вищої освіти в Україні [3], формує компетентних фахівців і покращує стабілізацію суспільства в умовах військового конфлікту.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента від 24 лютого 2022 року № 64/2022. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році: наказ Міністерства освіти і науки України від 27.04.2022 №392 / База даних «Законодавство України» / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-22>
3. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p>.

ПІДГОТОВКА СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ ДО НАДАННЯ ПЕРШОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ (ПМД)

Носенко В. М.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії
та медицини невідкладних станів,
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Кожен може опинитися у такій ситуації, коли людині необхідна ПМД, спрямована на порятунок життя. Ось чому так важливо освоїти базові навички ПМД. У деяких випадках це може бути єдина допомога, тоді як в інших вона може допомогти їм, поки не прибуде швидка допомога (ШД) або їх не доправлять до лікарні. Якщо у когось є серйозна травма або хвороба, він повинен отримати допомогу від людини, що знаходиться поруч, краще – від підготовленого фахівця (наприклад – співробітника поліції (СП)), а в подальшому – від медичного працівника. Важливе місце СП у тому комплексі рятувальних термінових заходів, тому що часто саме він і є тим єдиним, хто може цю допомогу надати та врятувати життя людині. Багато СП проходять медичну підготовку для проведення обмеженого огляду та втручань на місці події. Однак у більшості ситуацій, коли виникають проблеми зі здоров'ям, для огляду, лікування та транспортування викликаються служби ПМД [1]. На першому етапі треба розглянути з погляду чинного законодавства України законність надання медичної допомоги пересічним громадянином, який не є співробітником державних структур. Насамперед це Закон України «Про екстрену медичну допомогу», а саме ст. 3 (у разі виявлення людини у невідкладному стані, та за відсутності медичних працівників на місці події, громадянин України зобов'язаний: негайно зателефонувати в екстрену медичну допомогу або повідомити про виявлену людину в невідкладному стані та про місце події працівників найближчого закладу охорони здоров'я або будь-яку особу, яка зобов'язана надавати медичну допомогу та знаходиться поблизу місця події; по можливості надати виявленій людині у невідкладному стані необхідну допомогу, у тому числі шляхом перевезення такої людини у найближчу до місця події установу охорони здоров'я). Тобто законодавство не лише дозволяє, але ще й зобов'язує нас діяти за протоколами надання ПМД. Крім цього, передбачено відповідальність за ненадання допомоги у вигляді ст. 136 КК України

(ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або неповідомлення про такий стан особи належним установам, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження, смерть, карається штрафом чи громадськими роботами, або арештом, тюремним строком). Дуже важливим для розуміння місця поліції у структурі українського суспільства є Закон України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 № 580-VIII. Часто думають, що поліція працює тільки зі злочинцями (мається на увазі протидія вчиненню злочинів), але, згідно з цим Законом, основною метою прийняття нового Закону є створення Національної поліції як органу виконавчої влади, який служить суспільству та охороняє права та свободи людини, громадський порядок та громадську безпеку. У ст. 2 Закону визначено, що поліція також надає допомогу особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій її потребують. Більше того, кожен СП зобов'язаний (згідно зі ст. 18 Закону № 580): надавати ПМД постраждалим від правопорушення, нещасних випадків, а також людям, які опинилися у безпорадному стані чи ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я. Поліція виконує одну з основних функцій, а саме – функцію забезпечення громадської безпеки. Для цього органи Національної поліції наділені особливими державно-владними повноваженнями. Саме їм присвячено 4 розділ цього Закону № 580, а також детальніше п.4 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про Національну поліцію України» від 28.10.2015 року № 877. ст. 23 Закону вказує, чим саме займається та які виконує функції поліція. Серед цих функцій виділено також: застосування можливих заходів для надання невідкладної (як долікарської, так і медичної) допомоги постраждалим від кримінального чи адміністративного правопорушення, нещасних випадків, а також людям, які опинилися у ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я. Розберемо аспекти надання ПМД СП. По перше: ПМД – це надання медичної допомоги постраждалому у залежності від характеру та виду травми, нещасного випадку або раптового стану (зупинка кровотечі, накладання пов'язки на рану, штучне дихання, масаж серця, введення протиотрути та ін.). СП повинні надавати ПМД людині яка знаходиться у невідкладному стані серед усіх інших осіб, які зобов'язані надавати цю допомогу людині у невідкладному стані (рятувальники аварійно-рятувальних служб, працівники державної пожежної охорони, фармацевтичні працівники, провідники пасажирських вагонів, бортпровідники та інші особи, які не мають медичної освіти, але за своїми професійними обов'язками повинні її надавати). Для того, щоб не піддатися паніці

і правильно надати ПМП, потрібно виконувати наступні правила її надання. Забезпечте повну безпеку потерпілому, собі та оточуючим. Викликайте спеціалістів за телефоном, рацією (рятувальники, ШД). Створіть комфортну фізичну і психологічну обстановку. При наданні ПМД важливо захистити себе від інфекційних захворювань та інших небезпек. Завжди перевіряйте наявність небезпек, які можуть поставити під загрозу вашу безпеку, перш ніж наблизитися до хворої або пораненої людини (небезпечний електричний провід, пожежа, вода, що прибуває). Переносити людину в інше місце необхідно лише в небезпечних ситуаціях, коли вона лежить на проїжджій частині, у бруді, воді або поблизу вогню. У всіх інших ситуаціях ви можете лише погіршити його стан (наприклад, при травмах внутрішніх органів, черепно-мозкових травмах, особливо при травмах і переломах шийного відділу хребта з загрозою або пошкодженням спинного мозку). Не підстилайте під голови жертви валик. Перевірте ознаки життя у постраждалого: намагайтеся пульс, приклавши свої пальці до його сонної артерії; перевірте дихання – нахиліться до його рота і носа і постарайтеся відчувати та почути його подих; оцініть свідомість потерпілого, злегка його струсивши за плечі і поставивши запитання. Існує багато протипоказань до ПМД: 1. При аваріях і завалах не намагайтеся будь-якими засобами дістати потерпілого (додасте йому травм та погіршуєте його стан). 2. При непритомності не намагайтеся запобігти западанню мови і витягнути її назовні (переверніть людину на бік). 3. При ознобі не намагайтеся зігріти людину, не загортайте її ковдрами і не обкладайте грілками. 4. При опіках не змащуйте пошкоджену шкіру олією чи жирним кремом (потрібно лише охолодити опіки). 5. При судомному нападі не намагайтеся розтискати зуби потерпілому, вставляючи між ними будь-які предмети. Основи надання ПМД: перевіряйте основні ознаки життя потерпілого: пульс, дихання, свідомість; уникайте прямого контакту з кров'ю, блювотними масами та іншими біологічними рідинами; надягайте захисне спорядження та рукавички при лікуванні будь-кого з відкритою ранною або дихальний бар'єр – при штучному диханні; мийте руки водою з милом або обробляйте їх антисептиком перед і відразу після надання ПМД; викликайте ШД, якщо потрібна негайна професійна допомога. Непрямий масаж серця (він допомагає відновити скорочення серця, без яких воно не перекачує кров, і тканини організму не надходять кисень; за наявності у потерпілого пульсу та дихання виконувати масаж серця не потрібно; якщо ви помітили відсутність пульсу, тоді необхідно зробити непрямий масаж серця за такою технікою: покладіть його на тверду поверхню і визначте розташування мечоподібного відростка (закінчення грудини, найкоротша і вузька частина) і прикладіть основу

долоні на 3 см вище; натискання на точку компресії повинні відбуватися строго основою долоні, пальці стикатися з грудьми потерпілого не повинні; виконуйте ритмічні поштовхи строго вертикально, грудна клітка потерпілого повинна продавлюватися на 4–5 см (підліткам така дія здійснюється долонею однієї руки, а грудним дітям – вказівним і середнім пальцем однієї руки). Штучне дихання «рот-в-рот» та «рот-в-ніс» (це найефективніший і найчастіше необхідний реанімаційний захід. Щоб його виконати необхідно: повернути голову потерпілого на бік і переконатися у прохідності верхніх дихальних шляхів, при необхідності видаливши пальцем сторонні предмети з ротової порожнини або носових ходів; закинути голову, утримуючи його шию рукою (якщо немає підозри на травму голови та шиї, хребта); затиснувши носа постраждалого пальцями, своїми губами притулитися до губ постраждалого і зробити сильний видих у його легені; якщо при цьому його грудна клітка піднялася, зрушила, значить ви все робите правильно). Зупинка кровотечі (не можна витягувати з пошкодженого місця будь-які сторонні тіла, що стирчать в ньому; кровотеча буває венозна (необхідно накласти асептичну пов'язку), капілярна (на рану накласти марлю, поверх неї кілька шарів вати і туго забинтувати) і артеріальна (потрібно сильно притиснути артерію пальцем або кулаком вище за поранення); при пошкодженнях кінцівок найкращим способом вважається накладення джгута, накладати його краще трохи вище за рану на м'яку підкладку і записати час, бо джгут може перебувати на тілі обмежений час, а на рану також накласти пов'язку; не потрібно «чистити» рану – заливати її зеленкою/йодом/спиртом, щоб продезінфікувати, можна лише акуратно видалити наявне забруднення по краях рани). Опік (видаляти одяг потрібно не віддираючи, а акуратно обрізаючи тканину навколо рани; необхідно усунути фактор, що вражає (вогонь, острі, електричний струм і т.п.); потім видалити одяг та облити рану прохолодною водою, наклавши стерильну пов'язку та холод; не варто обливати олією чи мазати жирним кремом опікову поверхню, це абсолютно ніяк не допоможе потерпілому, але значно погіршує прогноз нормального загоєння рани та часто заважає проведенню невідкладних операцій). Утоплення (потрібно витягти постраждалого з води, покласти його таким чином, щоб голова була вниз, наприклад животом на своє коліно, очистити дихальні шляхи від різних сторонніх тіл; якщо у потерпілого відсутність дихання та/або пульсу, то відразу ж починайте робити йому непрямий масаж серця та штучне дихання). Сонячний удар (необхідно перенести потерпілого в прохолодне, захищене від сонця місце, звільнити його від об'ємного одягу, роззути, послабити ремінь, покласти на шию і голову прохолодний вологий

рушник і піднести до носа, по можливості, нашатирний спирт). Обмороження (при глибоких обмороженнях розтирання робити не можна; також не можна при легких обмороженнях розтирати постраждалого снігом; насамперед потрібно перенести жертву в тепле місце, зняти з нього одяг, відморожену ділянку тіла укутати; дайте гарячу їжу чи гаряче пиття). Епілептичні судоми (не намагайтеся стримувати постраждалого; не розтискайте щелепи і не засовуйте будь-що в рот; якщо ви помітили, що хтось на межі припадку і ось-ось впаде, постарайтеся зробити все, щоб людина при падінні не зашкодила собі щось; під голову йому добре покласти щось м'яке і розстебнути гудзики на шії та грудях, максимально полегшивши процес дихання).

Література:

1. Strote J, Harper RA. Use of Emergency Medical Services by Police. *Prehosp Emerg Care*. 2019 May-Jun;23(3):327–331. doi: 10.1080/10903127.2018.1511018

НАСИЛЬСТВО НАД ОТОЧУЮЧИМИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

Педорич А. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін,
Академія Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

На сьогоднішній день однією з гострих проблем, які постають перед сучасним українським суспільством це прояви насильства в сім'ї. Так практика останніх років доводить концептуальне осмислення цього питання на державному рівні. Свідченням цього є і прийняття законодавчої бази, і створення кризових центрів роботи з тими, хто потерпає від насильства [14].

Відомий польський спеціаліст із попередження домашнього насильства Л. Аларкон, дає таке визначення поняттю насильства – це дії, які чиняться однією (або декількома) особами й характеризуються такою ознакою – той, хто здійснює насильство, має значні переваги (фізичні, психологічні,

адміністративні тощо), це унеможливує ефективний захист жертви від насилля [6, с. 32].

Проблема насильства в сім'ї існує давно і в усіх країнах, відображає дисгармонію і перекоси, що існують в суспільстві.

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї відносно іншого її члена, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і завдають йому моральної шкоди, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю. Прийнято виділяти наступні форми насильства в сім'ї: фізичне, сексуальне, психологічне, ізоляція, обмеження свободи пересування, економічне.

Часто насилля – не окремий акт, а тривалий процес, при якому встановлюється специфічна система взаємин між насильником і жертвою насилля. Як правило, так трапляється, коли насильник і жертва члени однієї сім'ї, одного колективу (формального чи неформального).

Домашнє насилля – це певні свідомі дії одного члена сім'ї стосовно іншого, якщо ці дії порушують конституційні права й свободи члена сім'ї як громадянина та завдають шкоду його фізичному, психічному або моральному здоров'ю, а також розвитку дитини [12, с. 14].

Розрізняють чотири основні форми жорстокого поводження з дітьми: фізичне, сексуальне, психічне насильство, нехтування основними потребами дитини (моральна жорстокість).

1. Фізичне насильство – це навмисне нанесення фізичної шкоди дитині батьками або особами, що їх заміщують, яке може призвести до смерті дитини, а також серйозним (що потребують медичної допомоги) порушенням здоров'я (фізичного та/або психічного), або до відставання в розвитку [5, с. 23-24].

2. Сексуальне насильство – залучення дитини з її згоди або без неї в сексуальні дії з дорослими для отримання останніми задоволення, або вигоди. Згода дитини на сексуальний контакт не дає підстав вважати його ненасильницьким, оскільки дитина не володіє свободою волі і не може передбачити всі негативні для себе наслідки [5, с. 24-25].

3. Психічне (емоційне) насильство – періодичний, тривалий чи постійний психічний вплив на дитину, гальмує розвиток особистості і призводить до формування патологічних рис характеру.

Форми психологічного насильства: відкрите неприйняття і постійна критика дитини; погрози дитині, які проявляються в словесній формі; зауваження, висловлені в образливій формі; навмисна фізична або соціальна ізоляція дитини; пред'явлення завищених до дитини вимог; брехня і невиконання обіцянок з боку дорослих, порушення довіри

дитини; грубий психічний вплив, що викликає у дитини психічну травму [5, с. 25-26].

4. Нехтування потребами дитини – відсутність з боку батьків або осіб, які їх замінюють, елементарної турботи про дитину, в результаті чого порушується її емоційний стан і з'являється загроза її здоров'ю або розвитку.

До нехтування елементарними потребами дитини належать: відсутність адекватного віку і потребам дитини харчування, одягу, житла, освіти, медичної допомоги (включаючи відмову від лікування дитини); відсутність належної уваги і турботи, в результаті чого дитина може стати жертвою насильства, нещасного випадку, залученим до вживання алкоголю, психоактивних речовин, у вчинення злочинних дій [5, с. 26-27].

В економічному насильстві вбачаємо присвоєння дорослими коштів, що виплачуються на дитину (допомога, пенсія, аліменти). Одноособовий контроль за витратою грошей (залежному члену сім'ї видається лише чітко визначена сума грошей, за яку він має повністю відзвітуватися), умисне позбавлення одним членом родини іншого члена родини житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право [3].

У даний час не існує єдиної думки про першопричину домашнього насильства. Було висунуто безліч мікро- і макротеорій – від наявності психічних порушень у суб'єкта насильства до впливу соціально-культурних цінностей і соціальної організації. Основні суперечки розгорнулися між послідовниками психологічних теорій і тими, хто вірить в соціальну причинність.

Згідно з дослідженнями І.А.Грабської, Ф.К.Думко, Н.О.Зинов'євої та Н.Ф.Михайлової насильство над дітьми і підлітками обумовлюють певні соціально-культурні умови: 1) відсутність у суспільстві чіткої оцінки фізичних покарань; 2) низька правова грамотність населення; 3) недостатнє розуміння суспільством насильства як соціальної проблеми; 4) відсутність ефективної превентивної політики держави; [1, с. 153]; 5) недосконале законодавство; 6) демонстрація насильства через засоби масової інформації [1, с. 166].

Причини жорстокого поводження з дітьми в сім'ї слід розглядати в чотирьох контекстах: а) соціокультурний контекст; б) сімейний контекст; в) індивідуальний контекст; г) кризовий контекст [12].

Сімейне насильство відрізняється від інших агресивних актів тим, що воно не є прикритим епізодом – це дії, які раз-у-раз повторюються. Крім того, ці дії відбуваються у стосунках між близькими людьми – батьками й дітьми, іншими родичами і дітьми. З цього випливає поняття насильство в сім'ї – це примусовий контроль одного члена

сім'ї над іншим, реальна дія чи загроза фізичної, психологічної, економічної, сексуальної образи – моральної, емоційної, вербальної.

Насильство в сім'ї як взаємодія її членів виражається в трьох основних проявах: 1) поведінка, базована на вчиненні «неявного» насильства, тобто не усвідомлюваного суб'єктом як насильницьке, у формах «педагогічного», «соціалізаційного», «інформаційного» примусу. Такі форми насильства пояснюють конструктивну функцію насильства в сім'ї (задня культурної спадкоємності); 2) поведінка, пов'язана з механізмами визнання агресивних дій насильницькими за своєю сутністю; 3) насильство-імітація на рівні внутрішньосімейних відносин, пов'язане з дискримінаційною поведінкою членів сім'ї [10].

Наразі існує така типологія насильства, яка, поряд з означеними, містить такий вид насильства, як медичне. Медичне насильство передбачає недбалість і несвоєчасність, виявлені при видачі лікарських препаратів, навмисна відмова хворому в одержанні необхідних ліків або, навпаки, навмисна передозування чи нав'язування субстанцій, що призводять до звикання і залежності [4].

Досить важко провести чітку межу між різними формами домашнього насильства. Так, одні дослідники відносять позбавлення сну до психологічного насильства, інші – до фізичного. Таким чином, домашнє насильство є складним феноменом, наслідки якого, зазвичай, охоплюють кілька сфер [14].

Література:

1. Грабська І. А., Дайк Е., Шинкаренко О. Д. Дослідження сімейного насильства у крос-культурній перспективі. *Вісник: Соціологія, психологія, педагогіка*. Київ : Київський ун-т ім. Т. Шевченка, 2000. № 8. С. 29–32.

2. Думко Ф. К. До проблеми насильства в сім'ї. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського*. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 1999. Вип. 6–7. С. 62–68.

3. Журавель Т. В. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей. *Соціальна педагогіка* : навч. посіб. / за заг. ред. О. В. Безпалько. Київ : Академвидав, 2013. С. 197–209.

4. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (наук.-практ. коментар) / за ред. О. М. Руднєвої. Харків : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2005. 160 с.

5. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. М. Бондаровська, Я. І. Бордіян, Т. В. Журавель, Ю. В. Пилипас. Київ : ТОВ «КАЛИТА». 2014. 282 с.

6. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л. Соціально-психологічний аспект проблем насильства. Київ : Либідь, 2003. 337 с.
7. Мачуська І. М. Форми і методи профілактики насильства над дітьми в сім'ї. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2010. № 14. С. 365–372.
8. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство : метод. посіб. / за заг. ред. Т. Цюман. Київ : ФОП Клименко, 2015. 114 с.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
10. Соціально-педагогічні засади профілактики насильства в сім'ї : науково-методичний посібник / авт. кол.: Л. В. Повалій, В. Г. Постовий, А. В. Барило та ін. Київ : Педагогічна думка, 2011. 232 с.
11. Шаргородська С. Насилля в сім'ї: види, наслідки, шляхи подолання. *Соціальний педагог*. 2007. № 2. С. 14-16.
12. Domestic Violence Perpetrator Programs in Europe, Part I: A survey of Current Practice. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 2012. № 10.

PSYCHOLOGICAL DIRECTIONS AND METHODS OF THE WORK OF LAW ENFORCERS AND OTHER SPECIALISTS WITH DELINCENT TEENS

Pivkach I. O.

*Assistant at the Department of Foreign Languages
of the Faculty of Mathematics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

A particular concern in society is the rise of female crime, which is a rather complex socio-psychological phenomenon, which is needed to counteract it, including preventive measures, which include, first of all, preventive work with delinquent teenage girls. It requires the staff of law enforcement agencies to have deep psychological and pedagogical and legal knowledge, skills and competences in this field. In addition, a comprehensive approach and the use of social, legal and pedagogical means are required, without which the full implementation of psychological

and pedagogical influence on delinquent adolescent girls is impossible, which determines the relevance of this work.

Every year, the number of children and adolescents who are characterized by certain manifestations of school and social maladaptation, which are manifested in persistent behavioral disorders, increases. Therefore, the problem of "difficult" teenagers, the organization of work with difficult teenagers within the school and beyond – one of the pressing problems of modern education and law enforcement.

That is why in recent years prevention of delinquent behavior of minors has been one of the components of the state's social policy in the field of childhood. This is evidenced by a number of laws adopted and amended at the beginning of the 21st century, as well as by special programs. These are the laws of Ukraine "On Child Protection" (2001), "On Bodies and Services for Children and Special Institutions for Children" (2007), "On Social Work with Families, Children and Youth" (2009), National Program " National Action Plan for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child until 2016, the Program for Overcoming Child Homelessness and Homelessness for 2006-2010, the Concept of the State Program for the Prevention of Offenses for the Period until 2015. Most legislative and regulatory documents emphasize that one of the tasks of social and pedagogical work with adolescents with delinquent behavior should be to update the content and forms of such work in various institutions of social education.

Disclosing the content of delinquent behavior of teenage girls, it should be noted that these are such offenses from the point of view of the Criminal Code of Ukraine as petty hooliganism, insignificant theft of food in the store by the buyer, petty theft in transport or in the market, fights without causing bodily damage, absenteeism, crossing the street in the wrong place, drinking alcohol, manifesting immoral behavior, etc. The list of delinquent behavior of teenage girls usually includes e misconduct, such as: not returning home at night, drinking alcohol, molesting adults, fighting, stealing, skipping classes, leaving school, taking money from other students, disturbing public order, ruining public property, writing or painting on walls and other administrative offenses.

The distinction between criminal and delinquent behavior is also made according to age criteria. Criminal behavior is exclusively adults, delinquent – adolescents. The fact is that you can be prosecuted for a number of crimes from the age of 14, and for most others – from 16-18 years. Thus, the delinquent behavior of girls falls entirely on adolescence. The increase in the number of teenage girls exhibiting such behavior is not accidental. Firstly, the increase in the proportion of deviants coincides with the onset of the teenage crisis, which for girls in modern conditions is associated with

nihilism and the loss of moral guidelines in society. Secondly, this increase can also be understood as a manifestation of a special type of transformation of the teenage female subculture itself, when deviation, by virtue of the fact and its prevalence, becomes the norm.

Therefore, in our opinion, the problem of adolescent delinquency in the gender aspect requires more comprehensive research. To date, there is a practice in the juvenile departments of the Ministry of Internal Affairs of registering girls not because of an offense, but for leaving home and immoral behavior, perceived by adults as sexual licentiousness. Abroad, there are traditions of considering the gender aspect of adolescent crime in the context of sociocultural analysis.

To solve this problem, it is recommended to use the following social means:

- the state should implement global social measures aimed at stabilizing the political, economic, social, national and ethnic situation in the country, without the resolution of which there can be no talk of a radical change in the fight against modern teenage crime;

- implementation at the level of a region (district, region, city, republic) – general social, economic, organizational measures implemented by local authorities;

- economic priorities should be focused on social needs, i.e. real allocations should be increased for the construction of social and cultural facilities, housing, schools, preschool and extracurricular institutions, for the implementation of various social programs aimed at improving the living conditions of people;

- at enterprises and institutions it is necessary to quote a certain number of jobs for minors and young people, in order to reduce unemployment among this population.

The legal means to prevent the delinquency of teenage girls are to determine the following:

- creation of educational institutions for the prevention of juvenile delinquency (councils, sections, prevention commissions);

- creation of public groups from among adolescents and teachers of youth age (by the type of youth squads of combatants);

- the creation of various groups, units (scout, green patrols);

- creation of prevention bodies from adolescents living in dormitories (councils, sectors, teams, etc.);

- the assignment of teenage girls who are registered with the juvenile affairs department to persons who can have a positive influence on them (bosses, mentors or public educators);

- reconstruction of law enforcement formations from among adolescents (environmental, protection of historical and cultural monuments, etc.);

- ensuring close interaction within the school and intra-school prevention authorities among themselves and with external organizations;
- identification of asocial, criminogenic and criminal persons and groups, the establishment of their intra-school (within the school) and external relations;

- identification of actual and potential leaders and development of measures to curb their leadership in such groups;

- development of tactics for working with antisocial and criminogenic manifestations in the activities of teenage girls.

The effectiveness of the application of these measures by employees of the internal affairs bodies, first of all, depends on the level of their psychological, pedagogical and legal competence. Preventive work to prevent the delinquency of adolescent girls must be carried out on the basis of a pre-developed plan:

- study of the social environment in which the teenage girl is located;
- allocation of features of family relations;
- Compilation of psychological characteristics of delinquent teenage girls;

- determining the mechanisms of manifestation of delinquent behavior;
- identification of the moments of the beginning or existing deviations from moral and legal norms;

- clarification of the proposed methods and methods of resistance and counteraction to the educational impact;

- development and implementation of a comprehensive preventive effect on delinquent teenage girls.

One of the effective methods of preventive work is the reorientation of the personality – a change in the orientation of the teenage girl, her value orientations and attitudes.

We distinguish the following reorientation methods:

- change of reference group;
- creation of conditions for moral relations and behavior;
- inclusion in new types of social cultural activities;
- discrediting destructive values and stereotypes of behavior in the destructive environment of a teenage girl;
- inclusion in a new socially-oriented team.

The fundamental principle of preventive work with teenage girls who have committed or can commit crimes, we highlighted – humanity and mercy, understanding the reasons that pushed them to punishable or immoral acts, the desire to help them get out of the vicious circle, to understand their own lives. Humanity and mercy should be manifested not only in the actions of specific officials or representatives of the public, they should penetrate the laws – criminal, criminal procedure, criminal executive, other regulations,

for example, internal rules in correctional institutions. From the extent to which this principle is observed, one can judge the level of morality in society, the mastery of universal values by it.

Prevention of antisocial behavior of a teenage girl is of great moral importance. Positive results in this area can lead to the improvement of morality, the strengthening of socially approved relations in many areas of life, especially in the family, and the improvement of the life of the younger generation.

Work on the prevention of delinquency of teenage girls should cover, first of all, those areas of life in which negative personality traits are formed and in which they more often commit crimes. In addition to influencing criminogenic factors, society should strive for a certain organization of life and leisure for teenage girls.

Conclusions. Thus, the main directions of work on the prevention of delinquency of teenage girls are identified: identifying the causes of deviations in social adaptation, individual and differentiated approaches; the formation of habits of moral behavior; the use of integrated social, legal and educational means of educational impact. Preventive work should also include: the provision of state and public assistance to adolescent girls who find themselves by virtue of alienation in adverse conditions and allowing antisocial acts. These include a set of individual educational measures, the establishment of guardianship and trusteeship, referral to orphanages, special schools, boarding schools, employment or study, etc., as well as the provision of medical care.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ ЗАСУДЖЕНИХ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Пузирний В. Ф.

*доктор юридичних наук, професор,
проректор з науково-освітньої роботи,
Академія Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

У всіх європейських країнах право засуджених на освіту та навчання закріплено законодавчо. Освіта розглядається як найважливіша складова ресоціалізації та підготовки до визволення. Крім цього, кожна держава прагне мінімізувати витрати на усунення наслідків злочинів. Так, сумарні витрати суспільства на ліквідацію

наслідків кримінальної діяльності включають у себе як бюджетні кошти на утримання кримінально-виконавчої системи, так і збитки постраждалим, втрати бізнесу й витрати окремих державних служб (наприклад, охорони здоров'я). Безумовно, засуджені повертають частину витрат суспільству.

Однак наскільки громадяни, що належать до маргінальних верств суспільства й опинилися в ситуації соціального виключення часто ще до скоєння злочину, готові до ресоціалізації, багато в чому визначається рівнем їхньої освіти. Безперечно, виправний процес має переслідувати соціально-психологічні цілі та бути спрямований на створення умов підвищення рівня освіти кожного засудженого. На сьогодні низький рівень освіти є характерною рисою середньостатистичного засудженого в більшості країн Європи й перешкоджає його інтеграції в суспільство та виходу на ринок праці після звільнення. За даними дослідників, частка дорослих засуджених, які здобувають освіту, не перевищує 25% загальної кількості осіб, які відбувають покарання. У виправних установах засуджені стикаються з інституційними та особистісними бар'єрами, що обмежують їхню можливість і знижують мотивацію. Усунення цих бар'єрів є завданням національної політики кожної держави та загальноєвропейської гуманітарної політики, яка виходить за межі права на освіту і включає документи світового та європейського рівня.

Нормативно-правові акти, які закріплюють право на освіту засуджених у Європейському Союзі, умовно можна поділити на такі групи:

1) рамкові конвенції та договори, пов'язані з розвитком соціальної сфери, національних систем освіти та загальноєвропейського освітнього простору:

– Лісабонський договір від 13 грудня 2007 року [1];

– Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року [2];

– Європейська конвенція щодо захисту прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року [3];

– Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу від 30 жовтня 2000 року [4];

– Декларація Європейської комісії та міністрів професійної освіти європейських країн щодо розвитку співробітництва в галузі професійної освіти та навчання в Європі (Копенгагенська декларація) (12–13 квітня 2018 року) [5];

– та ін.;

2) документи, спрямовані на покращення становища засуджених та реалізацію їхніх прав на загальносвітовому рівні:

– Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими від 30 серпня 1955 року [6];

– Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року «Основні принципи поводження з ув'язненими» [7];

3) рекомендації прийняті на європейському рівні:

– Протокол № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод від 20 березня 1952 року [8];

– Європейські пенітенціарні правила від 11 січня 2006 року [9];

– Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам Ради Європи про освіту у в'язницях від 13 жовтня 1989 року [10].

Важливу роль реалізації права на освіту грає наявність гнучкої системи фінансування та програм, що стимулюють обмін досвідом та пошук інноваційних рішень. Поряд зі спільними проєктами на національних та європейському рівнях розвиваються професійні об'єднання, які відіграють дедалі більшу роль у просуванні права на освіту в пенітенціарній системі та підвищенні її ефективності. Велику роль у цих питаннях відіграє і Європейська асоціація освіти у в'язницях, яка сприяє розвитку професійної спільноти та просуває інтереси своїх учасників на політичному рівні.

Враховуючи вищевикладене, доходимо висновку про комплексний підхід Європейського Союзу в питаннях освіти засуджених, що включає наявність відповідної нормативно-правової бази, формулювання та узгодження загальноєвропейських цілей, різноманітні та гнучкі механізми фінансування, а також розширення сфери участі професійних спільнот та громадянського суспільства. Усе це дозволяє створювати в Європейському Союзі передумови для розширення доступності освіти та навчання у виправних установах, тим самим сприяючи більш успішній інтеграції правопорушників у суспільство.

Література:

1. Лісабонський договір від 13 грудня 2007 року. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Лісабонська_угода (дата звернення 26.05.2023).

2. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення 26.05.2023).

3. Європейська конвенція щодо захисту прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 26.05.2023).

4. Меморандум безперервної освіти Європейського союзу від 30 жовтня 2000 року (A Memorandum on Lifelong Learning). URL: www.znanie.org/docs/memorandum.html (дата звернення 26.05.2023).

5. Декларація Європейської комісії та міністрів професійної освіти європейських країн щодо розвитку співробітництва в галузі професійної освіти та навчання в Європі (Копенгагенська декларація) (12-13 квітня 2018 року). URL: <https://rm.coe.int/copenhagen-declaration/16807b915c> (дата звернення 26.05.2023).

6. Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими від 30 серпня 1955 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення 26.05.2023).

7. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року «Основні принципи поводження з ув'язненими». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_230#Text (дата звернення 26.05.2023).

8. Протокол № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод від 20 березня 1952 року. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00DQNE623D> (дата звернення 26.05.2023).

9. Європейські пенітенціарні правила від 11 січня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення 26.05.2023).

10. Рекомендація № R (89) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи про освіту у в'язницях від 13 жовтня 1989 року. Міжнародне співробітництво у сфері виконання покарань. Акти Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи / уклад. К. Б. Марисюк. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. С. 172–174.

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Сіфоров О. І.

*кандидат технічних наук, доцент,
начальник навчально-методичного відділу,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Освітня діяльність закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС визначена такими положеннями:

1. Положення про вищі навчальні заклади МВС, яке затверджено наказом МВС України від 14.02.2008 № 62.

2. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах МВС, яке затверджено наказом МВС України від 14.02.2008 № 69.

3. Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС, яке затверджено наказом МВС України від 07.09.2009 № 381.

Для забезпечення якісного освітнього процесу заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС розробляє і реалізує локальні внутрішні нормативно-правові акти:

1. Положення про організацію освітнього процесу – є основним нормативним документом, що регламентує організацію та проведення освітнього процесу в закладі вищої освіти [1].

Основні аспекти цього положення стосуються: форми здобуття вищої освіти в університеті; планування навчального процесу; порядку оцінювання успішності та апеляції; порядку ведення відомостей обліку успішності; порядку відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення здобувачів вищої освіти та складання академічної різниці та ін.

2. Положення про освітні програми та їх гарантів – є основним нормативним документом, що регламентує процедури розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм, а також визначає обов'язки, права та відповідальність гаранта освітньої програми в закладі вищої освіти [2].

Для закладів вищої освіти притаманний такий порядок розроблення освітньої програми:

- наказом ректора університету призначається Гарант освітньої програми та формується склад робочої групи для розроблення освітньої програми;

- гарант надає кафедрам за напрямом прикладної орієнтації проєкт освітньої програми, для обговорення та схвалення на предмет відповідності;

- після схвалення кафедрою проєкт освітньої програми Гарант подає для погодження до навчально-методичного відділу;

- освітня програма оприлюднюється для громадського обговорення на офіційному сайті Університету, а також забезпечується обговорення проєкту освітньої програми з органами самоврядування здобувачів вищої освіти, та серед стейкхолдерів про що отримувати відповідні відгуки, рецензії;

- результати обговорення розглядаються разом з проєктом освітньої програми на засіданні Науково-методичної ради та затверджується Вченою радою університету;

– рішення Вченої ради університету про затвердження освітньої програми вводиться у дію наказом по університету.

У закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС існують типові освітні програми та навчальні плани до них для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, підготовка яких здійснюється за державним замовленням. Дані типові освітні програми є основою відповідного проєкту освітньої програми, який затверджується і вводиться у дію по наведеному вище алгоритму.

3. Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів – визначає порядок організації всіх видів практик здобувачів вищої освіти в університеті в територіальних органах Національної поліції [3].

Невід’ємною складовою практичної підготовки осіб перемінного складу є практика у комплектуючих територіальних підрозділах Головних управлінь Національної поліції, що здійснюється з метою закріплення теоретичних знань, отриманих на певному етапі навчання відповідно до спеціальності, набуття та вдосконалення професійних навичок і вмінь.

Для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти основними видами практики є:

– ознайомча практика (до 1 місяця) – проводиться для ознайомлення курсантів 1-го курсу з оперативно-службовою діяльністю територіальних органах Національної поліції, їх структурних підрозділів;

– навчальна практика (до 1 місяця) – проходження її курсантами 2-го курсу передбачає набуття практичних навичок роботи у підрозділах превентивної діяльності, 3-го курсу (для курсантів, які здійснюють підготовку за спеціальністю 081 «Право») – в органах досудового розслідування.

– стажування (до 4 місяців) – завершальний етап практичної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти згідно з спеціальністю навчання і як правило проводиться після опанування теоретичної частини та перед атестацією.

4. Положення про порядок вільного вибору навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти – визначено порядок формування індивідуального навчального плану (ІНП) здобувача вищої освіти та реалізації його права вибору навчальних дисциплін. Формою забезпечення вільного вибору навчальних дисциплін є ІНП здобувача вищої освіти, що розробляється деканатом у взаємодії із здобувачем вищої освіти. Обов’язково в ІНП зазначаються перелік та послідовність вивчення нормативних та вибіркового навчальних дисциплін, які здобувач вищої освіти обирає згідно з затвердженим навчальним

планом; результати захисту курсових робіт; результати захисту практичної підготовки; кількість кредитів ЄКТС та годин за видами занять; результати підсумкового контролю знань та атестації здобувачів вищої освіти [4].

5. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти – в якому розглядаються питання: здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників університету та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; забезпечення відповідної кваліфікації та високого фахового рівня науково-педагогічних працівників; забезпечення дотримання академічної доброчесності та ін. [5];

Для досягнення значних результатів якості освітньої діяльності, забезпечення сприятливих умов для науково-педагогічної діяльності та навчання здобувачів вищої освіти в університеті необхідно визначити рівні внутрішнього контролю за якістю освітнього процесу:

Перший рівень – здобувачі вищої освіти.

Другий рівень – кафедри, гаранті та члени робочих груп освітніх програм, групи забезпечення, науково-педагогічні працівники, куратори академічних груп.

Третій рівень – факультет (декани факультетів, заступники деканів факультетів, завідувачі кафедри), курсантсько-студентське самоврядування та самоврядування ад'юнктів, аспірантів та докторантів.

Четвертий рівень – Вчена Рада, ректорат, ректор, проректори, а також збори трудового колективу, в частині схвалення щорічного звіту ректора, інші структурні підрозділи.

П'ятий рівень – роботодавці, представники баз практик.

Освітній процес у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення знань, швидкої адаптації до змін в правоохоронній сфері та організації праці в умовах воєнного стану. Він базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності і безперервності та завдяки гармонійному поєднанню всіх наведених аспектів дозволить досягти головної мети – підготовки освічених фахівців та професіоналів у галузях «Права» та «Цивільної безпеки».

Література:

1. Положення про організацію освітнього процесу в Одеському державному університеті внутрішніх справ [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/hrtza> (дата звернення 25.05.2023).
2. Положення про освітні програми та їх гарантів в Одеському державному університеті внутрішніх справ [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/hrtzx> (дата звернення 25.05.2023).
3. Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти в Національній академії внутрішніх справ [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/hruid> (дата звернення 25.05.2023).
4. Положення про порядок вільного вибору навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/hrucw> (дата звернення 25.05.2023).
5. Рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/hrufa> (дата звернення 25.05.2023).

ЕКСТЕМПОРАЛЬНІ ЛІКИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА СУЧАСНІЙ ФАРМАКОТЕРАПІЇ: ВИМОГИ ЧАСУ

Сметаніна К. І.

*кандидат фармацевтичних наук,
доцент кафедри органічної хімії та фармації
факультету хімії, екології та фармації,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Сучасний стан, в якому перебуває країна, соціум та кожен індивідуум як соціальна одиниця, вимагає перегляду існуючих постулатів у тактиці ведення хворого. Безумовно, принцип «не нашкодь!» має бути тим гаслом, яке є основним при виборі індивідуальної тактики ведення хворого, але 100% виконання його є можливим лише в умовах мирного часу. Сьогодні вноситься корективи в основи профілактичних заходів, змінює фармако-терапевтичні підходи до кожного пацієнта, особливо коли такий пацієнт знаходиться у зоні бойових дій та потребує негайного втручання задля рятування його життя. Тому на перший план виступає

екстемпоральна рецептура, яка готується завчасно і спроможна задовільнити потреби поранених бійців, з проблемами шкіри у формі опіків, попірлостей, гнійних виразок, грибкових патологій тощо. Екстемпоральні препарати доволі часто в екстремальних умовах з успіхом замінюють широкий асортимент готових лікарських засобів (ЛЗ).

Тактика лікування в дерматологічній практиці та гнійній хірургії базується на зовнішньому використанні лікарських форм (ЛФ) і потребує довготривалого застосування. Тому виготовлення альтернативних ефективних та безпечних лікарських засобів «на вимогу» є і лишається актуальною проблемою.

Виготовлення лікарських засобів за індивідуальними прописами насамперед має соціальну функцію. Правильний вибір лікарської форми та діючих речовин має вирішальне значення в досягненні терапевтичного ефекту. Практичне не використання допоміжних речовин типу консервантів, барвників, стабілізаторів та інших спрощують роботу медичного працівника при виборі препарату ургентної терапії, адже натуральні складові та прописи, перевірені часом, не містять інгредієнтів, що можуть викликати алергічні та інші токсичні ураження організму.

При розробці рецептури для промислового виробництва неможливо врахувати всі індивідуальні особливості пацієнта: вік, стать, чутливість шкіри до компонентів препарату тощо. Тому навіть в лікувально-профілактичних закладах доцільно застосовувати препарати екстемпорального виготовлення різних ЛФ (порошки, присипки, рідкі, м'які та ін). В рецептурі екстемпоральних ЛЗ переважають м'які форми: мазі, креми, пасти, гелі через зручність їх застосування. Обставини світового рівня 2022 року зумовили значний інтерес та підняття рівня та значення екстемпоральної рецептури як альтернативи сучасним препаратам. Починаючи з березня 2022 року на кафедрі органічної хімії та фармації нами запущений процес безперебійного виготовлення лікарських засобів, що виготовляються за 49 прописами. Опрацьована рецептура дерматологічних, косметичних прописів класичної фармації удосконалена сучасними методами, методиками, технологією та осучаснена. При розробці технологічних схем використаний досвід провідних спеціалістів-дерматологів і косметологів, хірургів (гнійна хірургія) Волинської, Львівської областей (у т.ч. військової медицини). Враховані пропозиції з удосконалення лікарських форм практикуючих фітотерапевтів, гомеопатів, натуропатів (дипломованих спеціалістів з практичним стажем роботи).

Широкою популярністю користуються мазь протиопікова (на основі мацерату з обліпихи), протираневого спектру (мазі з алое, каланхое, подорожника, календули), з антисептичними властивостями (з ромашки, дуба, звіробою), ранозагоювальні, протигрибкові (на основі чистотілу), тощо. Уся сировина, з якої з дотриманням усіх правил технології ліків готують олійні мацерати та спиртові витяги, відповідає фармакопейним стандартам якості, є безпечною, нетоксичною, сертифікованою.

Окрім препаратів рослинного походження ми активно виготовляємо «авторські прописи»: паста Теймурова, паста Лассара, сірчана мазь, мазі з фурациліном, стрептоцидом, саліциловою кислотою, мазь Монкевича, Арієвича, з рифампіцином та багато інших. Усі інгредієнти таких хімічних мазей відповідають певним показникам якості, тотожності і так само мають сертифікати якості, що унеможливорює токсичні ефекти. Гарно зарекомендували себе льодяники проти болю в горлі та жувальні пастилки на агарі з прополісом, ароматні подушечки заспокійливої дії. Окремо слід відзначити трав'яні чаї і збори протизапальної, протизастудної, заспокійливої дії та вітамінні.

Набуті колись теоретичні знання мають реальне використання на практиці, формуючи в здобувачів освіти, які активно залучені до процесу виготовлення ліків, певний рівень компетентностей та фахових знань. А позитивні результати використання екстемпоральних ЛЗ роблять їх конкурентоспроможними серед препаратів фабричного виготовлення.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Сухомлин Ю. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Універсальний характер правового регулювання забезпечення прав і свободи людини у сфері кримінального правосуддя визначено тим, що стандарти у цій сфері мають міжнародний характер. Організація Об'єднаних Націй визнає, що міжнародні стандарти «у всесвітньому

та міжнародному масштабах є «оптимальними видами практики», які держави можуть приводити у відповідність до своїх національних потреб».

Одним з основних джерел міжнародних стандартів кримінального судочинства є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (далі – Пакт) [5]. Звертаючись до його положень, варто виокремити ст. 6 Пакту, яка закріплює право кожної людини на життя є невід'ємним правом кожної людини, яке охороняється законом та ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. В країнах, які не скасували смертної кари, застосування такого виду покарання можливе лише в разі вчинення особливо тяжкого злочину. Особливої уваги заслуговує частина щодо злочину геноциду, «коли позбавлення життя становить злочин геноциду, слід мати на увазі, що ніщо не дає державам-учасницям відступати від будь-яких зобов'язань, прийнятих згідно з постановами Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього [5].

Аналізуючи положення міжнародних актів зрозуміло, що право на життя може бути віднесена до міжнародних стандартів не тільки у сфері прав людини, а й до міжнародних стандартів кримінального правосуддя. Про широке розуміння Україною своїх обов'язків відповідно до Міжнародного пакту та інших міжнародних договорів свідчить не лише про фактичну відмову від застосування смертної кари, як покарання за вчинене кримінальне правопорушення, а й формування в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) системи засад, спрямованих на забезпечення права на життя та гарантій його дотримання. Так, ст. 8 закріплює конституційну засаду верховенства права, що визнає людину найвищою цінністю держави, при чому принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [4].

Також, ст. 11 КПК України закріплює засаду поваги до людської гідності, що забороняє здійснювати дії та приймати рішення, що створюють небезпеку для життя і здоров'я особи, під час кримінального провадження.

Загальним правилом кримінального судочинства є недопустимість під час проведення слідчих (розшукових) дій застосування насилля, погроз чи інших незаконних дій, або ж створення небезпеки для життя та здоров'я осіб, що беруть участь у кримінальному провадженні. При отриманні зразків для проведення експертизи не повинні застосовуватися методи, як становлять небезпеку для особи, або принижують її честь і гідність [4]. Однак, забезпечення права на життя

в кримінальному судочинстві не забезпечується лише положеннями КПК України, саме про це свідчить ратифікація міжнародних правових актів та їх імплементація у вітчизняне законодавство.

Сьогодні, реалізація права на життя, його важливість та актуальність стали надзвичайно очевидним, адже без забезпечення саме цього фундаментального права інші права втрачають свою значущість.

Так, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у ст. 2 закріплює право на життя, яке охоплює усі випадки насильницької смерті та зникнення особи, розслідування обставин смерті, необхідне застосування сили, смерть під час військової служби, надзвичайних ситуацій, бойових дій, військових навчань, загроза життя у разі вислання (депортації, екстрадиції), компенсація у зв'язку зі смертю (зникнення). Дотримання положень Конвенції зобов'язує державу не лише утриматися від умисного чи незаконного позбавлення життя, а й вживати необхідні заходи для захисту осіб, які є учасниками кримінального провадження [7, с. 91].

У справі «Ілхан проти Туреччини» визначається, що головною метою розслідування є забезпечення виконання національних законів, спрямованих на захист права на життя шляхом обрання такої форми розслідування, що дозволить досягнути його мети. Однак, який би з методів не використовувався правоохоронні органи повинні діяти ініціативно та неупереджено [7, с. 92].

Право на життя не варто розуміти у вузькому значенні, адже це не тільки право окремих осіб бути вільними від дій та бездіяльності, що спрямоване або може стати причиною їх насильницької чи передчасної смерті, але й право на подвійне життя. Саме ст. 6 Пакта гарантує це право всім без винятку, у тому числі особам, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, засудженим, навіть за особливо тяжкі злочини. Ніхто не може бути позбавлений життя, а саме право на нього захищається законом, ця норма покладена в основу зобов'язань держав-учасниць поважати та забезпечувати право на життя, реалізовувати його шляхом законодавчих та інших заходів і надавати ефективні засоби правового захисту, в тому числі відшкодування шкоди особам, чиє право на життя було порушено.

Обов'язок захищати право на життя вимагає від держави прийняття спеціальних заходів захисту щодо осіб, позбавлених свободи або обмежених в ній державою, так як при затриманні, взятті під варту або обмеження свободи пересування особи в інший спосіб саме держава приймає на себе відповідальність по захисту життя та особистої недоторканості.

Обов'язок захищати право на життя затриманих осіб включає в себе і надання медичної допомоги, а також охорону здоров'я, захист

від насильства в місцях утримання, попередження самогубств та забезпечення необхідних умов для інвалідів.

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з порушенням права на життя завжди повинно бути незалежним, швидким, неупередженим, якісним, ефективним та таким, що заслуговує довіри, а у випадку виявлення порушення відшкодування завданої шкоди повинно бути повним.

Аналізуючи міжнародні правові акти, які містять в собі норми, що зобов'язують захищати право на життя, нажалі виявилось, що в них відсутня норма поєднання та одночасного застосування під час збройного воєнного конфлікту норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини. Відповідно до ряду рішень Міжнародного Суду ООН та Генеральної Асамблеї питання щодо захисту права на життя, які виникають під час воєнних дій регулюються в першу чергу нормами міжнародного гуманітарного права, поширюючи охорону на підзахисних осіб, поранених, хворих, військовополонених, цивільне населення та осіб, які не брали участь у безпосередніх бойових діях.

Варто зазначити, що право на життя в умовах війни практично нівелюється. Так, не вважається позбавленням життя, порушенням Конвенції, якщо воно є наслідком виняткового застосування сили для захисту особи від насильства, для здійснення законного затримання або запобігання втечі особи, яку тримають під вартою на законних підставах або при вчиненні правомірних дій для припинення повстання [1]. В умовах воєнного конфлікту зобов'язання держави щодо захисту права на життя зумовлюється юрисдикцією в умовах окупації території, зобов'язаннями, межами необхідності застосування сили при правомірних воєнних діях, в умовах необхідності протидії агресивним воєнним діям, особливостями розслідування фактів позбавлення життя.

Література:

1. Бунчук О. Право на життя в умовах війни?! URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-na-zhyttia-v-umovakh-viiny/>

2. Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього прийнята Генеральною Асамблеєю 09 грудня 1948 року, ратифікована Українською РСР 12 січня 1961 року. URL: <https://holodomorinstitute.org.ua/documents/konvencziya-oon-pro-zapobigannya-zlochnu-genoczydu-i-pokarannya-za-nogo/>

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод прийнята Радою Європи 04 листопада 1950 року, ратифікована Україною 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права Генеральної Асамблеї ООН від 05 грудня 1966 року, ратифікований Українською РСР 19.10.1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

6. Савченко А.П. Практика Європейського суду з прав людини кримінальний аспект. Київ : ВД «Дакор», 2021. 208 с.

7. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.

РОЛЬ ЗВОРОТНЬОГО ЗВ'ЯЗКУ У ЗАСВОЄННІ СТУДЕНТАМИ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ТА ПОЛІПШЕННІ МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ

Томашкевич Г. І.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини,

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова

м. Вінниця, Україна

У навчальний процес впроваджуються різноманітні методи навчання, спрямовані на засвоєння студентами практичних навичок з метою удосконалення навчального процесу та відповідності знань та вмінь студентів сучасним вимогам освітньо-професійної програми.

Колективом кафедри пропедевтики внутрішньої медицини ВНМУ ім. М.І. Пирогова підготовка до проведення диференційного заліку за моделлю об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ) 1 почалася в травні 2019 року [1, с. 139].

Проведення підсумкових занять, диференційного заліку з дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» у формі ОСКІ 1 сприяють кращому оволодінню студентами основними методами обстеження пацієнтів.

Після проведення кожного підсумкового заняття, перескладання, диференційного заліку викладачами нашої кафедри проводиться аналіз методики проведення, недоліків, оцінювання, рівня знань студентів тощо [2, с. 140].

Думка викладачів важлива для вибору та вдосконалення завдань, що виносяться на контрольні заняття, оцінюється практичне значення застосування певних навичок на сучасному етапі розвитку медицини, відповідності їх діючим стандартам.

Але, у засвоєнні студентами матеріалу, оволодіння технікою виконання кожної практичної навички не менш важлива позиція студента.

Метою викладання навчальної дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» є формування у студента основ клінічного мислення і набуття професійних компетентностей обстеження хворого та оцінки основних проявів захворювань внутрішніх органів із дотриманням принципів медичної етики та деонтології.

Відповідно до положень освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої кваліфікації «Магістр медицини», галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 222 «Медицина» дисципліна забезпечує набуття студентами ряду компетентностей.

Серед них інтегральна: здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог; загальні: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вчитися і оволодівати сучасними знаннями, знання у практичних ситуаціях, до адаптації та дії в новій ситуації, примати обґрунтовані рішення, працювати в команді.

ОСКІ 1 надає можливість набуті студентам спеціальних (фахових, предметних) компетентностей:

1. Навички опитування та клінічного обстеження пацієнта.
2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
3. Здатність до встановлення синдромного діагнозу захворювання.
4. Здатність до діагностування невідкладних станів.
5. Здатність до забезпечення необхідного режиму перебування хворого у стаціонарі при лікуванні захворювань.

Метою нашого дослідження є вивчення думки студентів, їх вражень, висновків, побажань до методів контролю оволодіння ними практичними навичками.

За допомогою анонімного опитування 139 студентів 3 курсу медичного факультету після проведення підсумкових занять з методів обстеження дихальної та серцево-судинної систем ми провели аналіз анонімного опитування студентів щодо проведення практичних занять

та об'єктивного структурованого клінічного іспиту, як форми контролю знань.

Результати. Ми систематизували та проаналізували відповіді студентів на питання опитувальника.

1. Чи потрібні підсумкові заняття?

Відповідь. Більшість 115 студентів (82,7%) ствердно відповіли на запитання. З 24 студентів, які вважають що підсумкові заняття не потрібні, 13 схилиються до практично орієнтованого іспиту, відповідаючи на 2 запитання.

2. Яка форма проведення підсумкового заняття прийнятна для Вас: усна відповідь на теоретичні питання по білету, практично орієнтований, інше?

Відповідь. Практично орієнтований контроль задовольняє 94 (67,6%) студенти, обидві форми контролю вказали 24 (17,3%), усна відповідь 13 (9,3%), тестовий контроль 3 (2,2%).

Коментар. Ми бачимо розуміння більшістю студентів значення оволодіння практичними навичками. Думка одного студента повністю співпадає з нашою: «...краще, щоб все було в одній палаті, анамнез у одного пацієнта і сказати якийсь свій вердикт, включаючи всі дослідження на одному пацієнті». Альтернативою обстеження пацієнта є комплексна ситуаційна задача, що містить збір анамнезу, виконання об'єктивних методів обстеження, наявні результати додаткових методів дослідження, метою виконання завдання є встановлення синдромального діагнозу.

3. Які станції Ви б виключили?

Відповідь. На думку студентів непотрібними є станції «Перкусія, вимірювання артеріального тиску, аускультія, ЕКГ-діagnostика, синдроми, анамнез, спірограма (по мірі зменшення).

Коментар. Такі твердження потребують обговорення зі студентами та роз'яснення діагностичного значення симптомів, які визначаються тим чи іншим методом обстеження.

4. Завдання, на якій станції було найлегшим?

Відповідь. Найлегшою станцію «Спірограма» вважають 30 студентів (21,6%), «перкусія, вимірювання АТ, анамнез, синдроми, ЕКГ-діagnostика, аускультія» – 5 студентів.

Коментар. Підлягає обговоренню доречність включення станції, перерахованих у відповідях на 3 та 4 запитання у підсумкове заняття.

5. Завдання, на якій станції було найважчим?

Відповідь. Станції «Аускультія, ЕКГ-діagnostика, синдроми, перкусія та анамнез». До речі, різниця у складності завдань є значущою. Якщо станцію «Аускультія легень та серця» вважають важкою 88 студентів (63,3%), то станцію «Анамнез» – тільки

6 студентів (4,3%). Серед інших станцій студенти вважають важкими «ЕКГ-діагностика», «Синдроми», «Перкусія» – 25 (18%), 19 (13,7%), 13 (9,3%) студентів відповідно.

Коментар. Навички потребують ретельного відпрацювання під час практичних занять.

6. Які станції Ви б додали?

Відповідь. Студенти запропонували додати станції «Біохімічні аналізи», «Сучасна діагностика», «Огляд», «Пальпація пульсу», «Пальпація грудної клітки», «Топографічна перкусія», «Ультразвукова діагностика», «Велоергометрія», «Обстеження пацієнта», «Невідкладна допомога».

Коментар. Через обмежений час аудиторного заняття (90 хвилин) та значну кількість студентів (4 підгрупи), ми не можемо включати більше 5–6 станцій для проведення підсумкового контролю по методам обстеження кожної із систем. На наш погляд загальний огляд, пальпація пульсу, топографічна перкусія на разі втрачають діагностичну цінність та рідко використовуються у практичними лікарями у повсякденній діяльності. Але значущі симптоми під час практичних занять обов'язково розбираються із зазначенням їх діагностичної цінності. За браком часу питання, що стосуються біохімічних показників, результатів ультразвукової діагностики, велоергометрії, – як сучасних методів діагностики захворювань внутрішніх органів, включені у ситуаційні задачі станції «Синдром». Ми розділяємо думку студента щодо обстеження пацієнта від анамнезу, виконання об'єктивного обстеження, аналізу даних додаткових методів обстеження, невідкладні стани до встановлення синдромального діагнозу. Така методика застосовувалась під час прийому державного практично орієнтованого іспиту до локдауну та війни. Перспективною є зміна форми контролю з пропедевтики внутрішньої медицини з диференційного заліку на ОСКІ 1.

7. Ваші пропозиції.

Відповідь. На практичних заняттях виділяти більше часу відпрацюванню практичних навичок, у т.ч. на муляжах; навчальні матеріали для підготовки мають містити як завдання, так і еталони відповідей, аудіо файли, відеофайли.

Висновки. ОСКІ 1 підвищують мотивацію студентів до володіння технікою виконання практичних навичок. Урахування думки студентів викладачами, роз'яснення мети, діагностичного значення отриманих симптомів сприяє конструктивній та доброзичливій обстановці на практичних заняттях.

Література:

1. Мостовой Ю. М., Томашкевич Г. І. Об'єктивний структурований клінічний іспит з пропедевтики внутрішньої медицини. *Тези доповідей навчально-методичної конференції «Актуальні проблеми якісної підготовки медичних фахівців в умовах глобального конкурентного середовища»*. Вінниця, 2020. С. 139.

2. Мостовой Ю. М., Томашкевич Г. І. Перший досвід проведення об'єктивного структурованого клінічного іспиту. *Тези доповідей навчально-методичної конференції «Актуальні проблеми якісної підготовки медичних фахівців в умовах глобального конкурентного середовища»*. Вінниця, 2020. С. 140.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО І ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Шевченко Л. Г.

*завідувач навчально-методичного відділу безперервної освіти,
Інститут післядипломної освіти*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Історія діяльності Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка розпочинається створенням у червні 1949 року Інституту підвищення кваліфікації. Головною метою інституту було забезпечення кваліфікованими кадрами вищих навчальних закладів країни. В умовах тодішньої нестачі кадрів інститут провадив річну підготовку викладачів – кандидатів наук у галузі історії, філософії, політичної економії.

Протягом 1986–1990 рр. Заклад вищої освіти було реорганізовано в Інститут підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук. Уперше вдалося зосередити увагу вчених на розробці нових підходів до викладання соціально-гуманітарних дисциплін у вищій школі.

Проголошення України незалежною державою зумовило зміни в статусі інституту – головну увагу було зосереджено на підвищенні кваліфікації викладачів закладів вищої освіти України [1].

На початку 90-х рр. ХХ століття особливо актуальним стало питанням підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів з таких важливих галузей знань, як ринкова економіка, право, соціологія,

управління, організації і планування господарської діяльності, екологія і охорона здоров'я, духовна культура, мова ділового спілкування.

З цією метою у 1991 році при Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка було створено Міжгалузовий інститут підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів. На навчання запрошувались керівники організацій і установ, господарські і інженерно-технічні працівники, представники творчих і громадсько-політичних організацій, вчителі, лектори.

На сьогодні, основне завдання Інституту післядипломної освіти – реалізація державної політики у сфері освіти дорослих, яка спрямована на забезпечення професійного і особистісного розвитку дорослого населення, їх активну участь у суспільному, культурному й політичному житті країни.

Основні напрями діяльності:

- розробка і апробація сучасних форм освіти дорослих;
- навчальне та науково-методичне забезпечення післядипломної освіти за освітніми програмами;
- перепідготовка фахівців різних сфер виробництва;
- удосконалення дистанційних технологій підвищення кваліфікації;
- відкриття сертифікатних програм для набуття додаткових фахових компетентностей.

За роки свого існування Інститут післядипломної освіти став лідером у національній системі неперервного навчання, що реалізує компетентнісний підхід підготовки, перепідготовки, поглиблення і оновлення професійних знань, умінь і навичок фахівців відповідно до запитів ринку праці.

Нині Інститут післядипломної освіти здійснює спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду.

Література:

1. Андрощук І. М., Калюжна Т. Г., Піддячий В. М., Шарошкіна Н. Г. Навчання дорослих в умовах неформальної освіти : практичний посібник. К. : ПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 215 с.

2. Інститут післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.ipe.knu.ua/#>

THE IMPORTANCE OF MOTIVATION INCREASE IN LEARNING ENGLISH FOR MASTER STUDENTS AT UNIVERSITIES

Shmelkova A. M.

*Associate Professor at the Department of Business Communication,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

In the context of ongoing globalization, the importance of knowing a foreign language is constantly growing. Proficiency in English stands out in particular. Before the Second World War, English was only one of the three most important languages in Europe, but after the war, under the dominance of the United States and Great Britain, English pushed French and German into the background. This process went on for decades. Now it is English that is the language of science and technology, regardless of the field of knowledge. It is in English that international scientific conferences are held, international scientific journals, English is the working language of international projects.

Due to the widespread English in the former British colonies and a large flow of tourists from English-speaking countries, English has also become the language of international hospitality industry. In most countries of the world, the most widely spoken foreign language is English. In addition to the 350 million native speakers of English, there are 980 million speakers of English as a foreign language worldwide. In this regard, it is important to develop English proficiency among students, as this opens up great prospects for them both during their studies and during the work of a future specialist (participation in international projects and symposiums, work with technical and other documentation in English).

However, there are some problems in teaching English. Some of them are related to school education. Although the program provides for the acquisition of the subject "English" by graduates of 11–10 at the B1 level, the actual threshold value corresponds to the A2 level.

Accordingly, there is a contradiction. The university program is built as a development of foreign language proficiency from level B1 to level B2, but only a few students are fully prepared for its development. Getting into the conditions of "catching up" learning, students with a low level of knowledge of a foreign language tend to lose motivation to study, mainly because they do not believe in themselves. This is especially true for A1 students, who mostly studied English for 11 years at school, then four years at the bachelor's level, and now see that their results are insufficient. In addition, many of them are convinced that knowledge of English will not

bring them any benefit in their future work, or they believe that mastering a foreign language at the proper level requires an unreasonably large amount of time, which is better devoted to professional disciplines, or they are absolutely sure that it is possible to learn a foreign language only in the country of the language being studied.

While it would be ideal for students with a lower level of language to get more hours of classes to catch up with their classmates and achieve the same result in the form of a B2 level at the end of their studies, such a solution is not possible according to the educational standard. However, our task is to attract students to study a foreign language, in our case, English, namely, students of A1 and A2 levels.

Under these conditions, the teacher faces the problem of increasing the motivation of students to learn English, including because high motivation is necessary for independent work, without a significant amount of which for students of level A2 and below, the likelihood of achieving the required competencies in foreign language proficiency is simply impossible.

The relevance of the problem of developing motivation for learning English at a university is substantiated by high and constantly growing importance of English for professional activities; the need to develop international student exchange with the purpose of assimilation of the latest world developments with their subsequent application in Russian conditions; the need to form a scheme for students to learn a foreign language, which may be in the future more in demand than actual knowledge of a particular language.

A modern technical specialist, in addition to extensive knowledge in his subject area, should be ready for continuous education with the purpose of mastering new knowledge related to the chosen profession. In this continuing education, English proficiency plays a large role, since it is in this language that most of the new standards are published, scientific articles, reports, reviews and other documents. Proficiency in English also opens up the possibility of participating in international projects, which often necessary for professional growth. Also, knowledge of English opens the way for personal growth and development.

Motivation directs and organizes the student, encourages him to take action, creates a personal meaning and significance of learning activities.

The motivational sphere includes several different types of motives: goals, ideals, value orientations, needs, motives, interests. Knowing the components of a student's motivation helps the teacher to carry out more differentiated influence on them.

НОТАТКИ

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

**ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ
НАВЧАННЯ: ПРАВОВИЙ СТАТУС
ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

1 травня – 11 червня 2023 року

Підписано до друку 12.06.2023. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,28. Тираж 100. Замовлення № 0623-059.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.